

Waterschap Aa en Maas

Voorjaarsnota 2023

Status	: Definitief
Datum	: 6 juni 2023
Vastgesteld door	: Dagelijks Bestuur

Inhoudsopgave

1	INLEIDING.....	3
1.1	Inleiding	3
1.2	Kern van de Voorjaarsnota 2023	3
2	WATERVEILIGHEID	5
2.1	Ontwikkelingen Waterveiligheid en speerpunten voor 2024	5
2.2	Financiën.....	8
3	KLIMAATBESTENDIG EN GEZOND WATERSYSTEEM.....	9
3.1	Ontwikkelingen “Voldoende water en omgaan met weersextremen (droog en nat)” en speerpunten voor 2024	9
3.2	Ontwikkelingen “Gezond en Natuurlijk water” en speerpunten voor 2024	13
3.3	Financiën.....	15
4	SCHOON WATER	17
4.1	Ontwikkelingen “Schoon Water” en speerpunten voor 2024	17
4.2	Financiën.....	19
5	SAMEN, DUURZAAM, SLIM EN EFFECTIEF	22
5.1	Ontwikkelingen	22
5.2	Financiën.....	26
6.	FINANCIEN	27
6.1	Inleiding	27
6.2	Belastingeenheden	28
6.3	Weerstandsvermogen.....	30
Bijlage 1:	Financiële overzichten	33
Bijlage 2:	Verklarende woordenlijst en afkortingen	41

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Voor u ligt de Voorjaarsnota 2023. In deze Voorjaarsnota (VJN) stelt het dagelijks bestuur de uitgangspunten vast voor de begroting voor het jaar 2024.

Beleidsmatig vormen het Waterbeheerplan 2022-2027 en het akkoord 2023-2027 “Zonder Bodem en Water geen later” (hierna wordt hiernaar verwezen als “akkoord 2023-2027”) de basis voor deze voorjaarsnota en geven we op hoofdlijnen aan welke ontwikkelingen er spelen in 2024 en verder. Financieel bouwt deze Voorjaarsnota voort op de Programmabegroting voor 2023, en dan met name de voor 2024 verwachte kosten in die Programmabegroting. Het financiële kader voor de lastenontwikkeling is opgenomen in het akkoord 2023-2027.

1.2 Kern van de Voorjaarsnota 2023

Deze voorjaarsnota heeft als basis de meerjarenkostenontwikkeling zoals deze als onderdeel van de begroting 2023 is vastgesteld. Voor 2024 zijn er naast de kosten vanuit de begroting 2023 aanvullende kosten te verwachten. De belangrijkste mutaties hangen samen met de inflatie en de daarmee samenhangende kostenstijgingen voor energie en grondstoffen en voor beheer en onderhoud van het watersysteem (o.a. maaien) en zuiveren. Daarnaast stijgen de kosten die samenhangen met graverij (dassen en bevers) en zijn de biogasopbrengsten, door de huidige lagere marktprijzen, neerwaarts bijgesteld.

In hoofdstuk 6 en bijlage 1 gaan we nader in op de kostenmutaties waar in deze voorjaarsnota rekening mee is gehouden.

Volgens de huidige inzichten ziet de meerjarenprognose er als volgt uit:

Tabel 1: Meerjarenprognose

Omschrijving	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Netto lasten Watersysteembeheer VJN2023	79.241.346	85.279.840	88.764.053	92.746.174	96.515.260	100.272.779
Netto lasten Zuiveringsbeheer VJN2023	63.039.615	70.012.201	75.007.090	77.582.903	83.703.711	88.988.962
Totaal nettolasten	142.280.961	155.292.041	163.771.142	170.329.077	180.218.972	189.261.741

Nb. De netto lasten ontwikkeling bij waterzuiveringsbeheer houdt geen rekening met inzet van de reserves. De afgelopen jaren zijn reserves opgebouwd om de kostenontwikkeling voor waterzuiveringsbeheer binnen de financiële kaders te kunnen houden en grote sprongen in de waterzuiveringsheffing te voorkomen.

De totale belastingopbrengst voor 2024 voor watersysteemheffing stijgt met 3,2%. Vanuit de begroting 2023 was de stijging van de belastingopbrengst voor watersysteemheffing voor 2024 begroot op 3,3%. De tariefstijging voor 2024 voor zuiveringsheffing bedraagt 5,1%.

In Tabel 3 is de indicatieve tariefontwikkeling bij de uitgangspunten conform deze Voorjaarsnota verder uitgesplitst. Aan de basis van deze uitsplitsing ligt de kostentoedelingssystematiek waarin is vastgelegd hoe de kosten voor watersysteem moeten worden verrekend over de verschillende belastingcategorieën.

Tabel 3: Indicatieve tariefontwikkeling 2024 bij uitgangspunten conform deze Voorjaarsnota en indicatieve belastingprofielen

Overzicht Belastingtarieven Begroting 2024

Belastingcategorie	Tarief 2023	Tarief 2024	Toename in %
Watersysteemheffing			
Ingezetenen	€ 68,21	€ 72,04	5,6%
Gebouwd % van WOZ-waarde	0,03160%	0,03160%	0,0%
Ongebouwd	€ 93,50	€ 100,58	7,6%
Natuurterreinen	€ 6,06	€ 6,81	12,4%
Waterzuiveringsheffing			
Per Vervuilingseenheid	€ 52,08	€ 54,72	5,1%

Overzicht Belastingprofielen Begroting 2024

Kenmerken profiel	Lastendruk		Toename in %
	Belastingdruk 2023	Belastingdruk 2024	
Meerpersoonshuishouden: 2023 3 VE, 2024 3 VE, 2023 WOZ € 374.000, 2024 WOZ € 433.840	€ 342,65	€ 373,31	9,0%
Eenpersoonshuishouden: 2023 1 VE, 2024 1 VE, 2023 WOZ € 374.000, 2024 WOZ € 433.840	€ 238,49	€ 263,87	10,6%
Agrarische onderneming: 2023 3 VE, 2024 3 VE 2023 WOZ opstallen € 500.000, 2024 WOZ opstallen € 500.000 2023 Ongebouwd ha 50, 2024 Ongebouwd ha 50	€ 5.057,47	€ 5.423,22	7,2%
Natuurterreinbeheerder: 2023 Ongebouwd ha 1000, 2024 Ongebouwd ha 1000	€ 6.060,00	€ 6.810,00	12,4%
Groothandel: 2023 7 VE(à 150 gr O2), 2024 7 VE(à 150 gr O2), 2023 WOZ opstallen € 2.600.000, 2024 WOZ opstallen € 2.600.000	€ 1.186,24	€ 1.204,77	1,6%
Middelgroot metaalbedrijf: 2023 300 VE(à 150 gr O2), 2024 300 VE(à 150 gr O2), 2023 WOZ opstallen € 13.000.000, 2024 WOZ opstallen € 13.000.000	€ 19.732,40	€ 20.524,64	4,0%

2 WATERVEILIGHEID

Het programma Waterveiligheid draait om de bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas en het regionale watersysteem. Hiervoor moeten de waterkeringen (dijken en kunstwerken) periodiek worden getoetst aan de veiligheidsnormen. Het programma omvat de versterking van de primaire waterkeringen langs de Maas in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het participatieproces dat daarbij hoort. Daarbij worden per project in een periode van acht tot tien jaar achtereenvolgens de fasen verkenning, planuitwerking en realisatie doorlopen. Daarnaast omvat het programma de zorgplicht voor de instandhouding van deze waterkeringen met alle activiteiten die daarbij horen, inclusief gegevens- en informatiemanagement en een goede afstemming tussen beheer en inrichting. Ook de instandhouding en eventuele versterking van de regionale waterkeringen komt aan bod. En de voorbereidingen op hoogwater en de crisisbeheersing voor de waterkeringen vallen binnen dit programma. Duurzaamheid speelt bij de aanleg van waterkeringen een grote rol. We kijken naar materiaalgebruik, transport en materieel en de effecten daarvan op de omgeving voor mens, natuur en milieu, zoals uitstoot van CO₂ en stikstof.

2.1 Ontwikkelingen Waterveiligheid en speerpunten voor 2024

Met ingang van 1 januari 2017 zijn wettelijke normen voor waterveiligheid van de primaire keringen van kracht waaraan in 2050 moet zijn voldaan. Sinds 2021 heeft Aa en Maas als eerste waterschap in Nederland alle 110 km Maasdijk in zijn beheer ook beoordeeld ten opzichte van deze norm. Uit deze beoordeling komt een grote versterkingsopgave voor de hele primaire waterkering naar voren. Realisatie van deze opgave zal naar verwachting twee decennia duren en, uitgaande van de huidige kostenkanten, een bruto investering van circa €1,3 miljard vragen. De investeringen in HWBP-projecten worden in 40 jaar afgeschreven. In de huidige tijd met schaarste van grondstoffen en hoge inflatie, lees de onvoorspelbaarheid van bedragen, zit er een grote bandbreedte om het bedrag van €1,3 miljard. Het risico bestaat dat de kosten nog fors hoger uitvallen. Door de omvang van de waterveiligheidsprojecten kan dit, ondanks de verwachte HWBP-subsidie van 90%, impact hebben op de financiën van het waterschap. Afhankelijk van de extra kosten moet worden bezien hoe deze in de komende jaren onderdeel gaan worden van de meerjarige begroting.

Verwachte ontwikkelingen en speerpunten in 2024 zijn:

Voor instandhouden waterkeringen:

- *Aandacht voor de zorgplicht voor de primaire waterkeringen*
Alle elementen van de zorgplicht worden tweemaal per jaar geëvalueerd. Op basis hiervan kan worden bijgestuurd om de kwaliteit van de instandhouding te waarborgen of te verhogen. In 2021 heeft een review plaatsgevonden op de onderdelen databeheer en vergunningverlening bij waterschap Aa en Maas. Verbeterpunten uit deze review zijn opgepakt. In 2022 en 2023 zijn reviews uitgevoerd bij waterschap Brabantse Delta en Rijkswaterstaat Zuid-Nederland, o.a. door reviewers van waterschap Aa en Maas. Dit versterkt het netwerk en levert nieuwe inzichten op. Eind 2023 of begin 2024 vindt een volgende review bij waterschap Limburg plaats. Daarnaast wordt in 2023 en 2024 de jaarlijkse rapportage instandhouding waterveiligheid opgesteld en gedeeld met het dagelijks en algemeen bestuur. Deze dient ook als verantwoording aan het Rijk over de toestand van de primaire waterkeringen en aan de provincie als verantwoording voor de toestand van de regionale waterkeringen.
- *Nader onderzoek zwakke plekken in de primaire kering*
De afgeronde beoordeling ten opzichte van de norm geeft een 'veiligheidsbeeld' over onze primaire waterkeringen voor het jaar 2023. Naar aanleiding van het hoogwater in juli 2021 en de eerste beoordeling is een aantal aandachtspunten en potentiële zwakke plekken in de primaire kering naar voren gekomen. Deze onderzoeken we nader als basis voor een handelingsperspectief met bijbehorende preventieve beheer- en noodmaatregelen voor de periode tot de start van de dijkversterking. Deze worden stapsgewijs in de periode 2023-2025 verder uitgewerkt, gerealiseerd en opgenomen in het calamiteitenplan.

- *Samenleven met bever en das*
Vanaf de eeuwwisseling is de populatie van de das langzaam maar zeker toegenomen. De beverpopulatie is pas recent met een opmars begonnen en groeit nu sterk. Daarmee nemen ook de risico's door graverij van deze (beschermde) dieren toe. Dit betreft niet alleen risico's met betrekking tot waterveiligheid, maar ook mogelijke letselschade, zowel door graverij in keringen als die in oevers. Daarnaast kunnen bevers voor wateroverlast zorgen door het bouwen van dammen in het watersysteem. De kostenstijging voor graverij is dusdanig dat in 2023 een strategie wordt opgesteld om te bepalen hoe we dit structureel een plek geven in de begroting. Het treffen van preventieve maatregelen, opsporing, toezicht en ingrijpen waar nodig vergt sowieso structureel meer capaciteit. Daarvoor komen vanaf 2024 voor waterkeringen en watersysteem tezamen 2 fte extra beschikbaar. Dit is bedoeld om de hoogste nood te lenigen.
- *Biodiversiteit dijkvegetatie*
Met het maaibeheer en de drukkbegrazing wordt zoveel mogelijk invulling gegeven aan het stimuleren van de biodiversiteit. Dit gebeurt onder andere door gefaseerd maaien, een proef met Kleurkeur (waarin eisen zijn gesteld voor goed ecologisch bermbeheer) en het markeren van waardevolle vegetatie. In 2022 is de vegetatie-ontwikkeling gemonitord, inclusief beheeradvies. Op basis van dit advies worden in 2023 verbeteringen doorgevoerd. De proef met de Kleurkeur wordt ook in 2024 doorgezet en uitgebreid, resultaten hiervan worden vertaald naar het maaibeheer en de drukkbegrazing.

Voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma:

- *Definitief ontwerp Meanderende Maas / Ravenstein-Lith*
Aa en Maas is sinds 2017 trekker van de integrale project Meanderende Maas / Ravenstein-Lith waarin dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling samen komen. In 2023 worden de formele besluiten genomen, zodat in 2024 daadwerkelijk kan worden gestart met de realisatie.
- *Planuitwerking Cuijk-Ravenstein*
Het waterschap is van plan om medio 2023 het plan van aanpak voor de planuitwerking van het dijktraject Cuijk-Ravenstein af te ronden. Dat dient als grondslag voor de subsidieaanvraag voor deze fase bij het HWBP en de kredietaanvraag bij het algemeen bestuur. In 2024 zal de uitwerking van het dijkontwerp in volle gang zijn.
- *Start Verkenning Lith-Bokhoven*
In 2023 is gestart met de voorverkenning van het dijkversterkingsproject Lith-Bokhoven. Op basis van het plan van aanpak wordt in 2024 verzocht om middelen ter beschikking te stellen voor de verkenningsfase. Tevens wordt een subsidieverzoek gedaan bij het HWBP.
- *Verkenning Doeveren*
Het waterschap is van plan om in de eerste helft van 2023 het plan van aanpak voor de verkenning van het dijktraject Doeveren gereed te hebben. Op basis daarvan zal het waterschap een subsidieaanvraag indienen bij het HWBP en krediet aanvragen bij het Algemeen Bestuur. In 2024 wordt de verkenning afgerond waarna we aan de slag gaan met de planuitwerkingsfase.
- *Vervolgproces voor HWBP-programmering toekomstig dijktraject Maashees-Boxmeer*
Uit de beoordeling van dijktraject 36-1 Boxmeer-Cuijk is bekend dat de aansluiting van de primaire waterkering op de hoge gronden ten zuiden van Boxmeer fors onvoldoende is. Daardoor is verlenging van de waterkering noodzakelijk. In 2022 is voor de aansluitingen op de hoge gronden van de Maasdijk ten zuiden van Boxmeer (36-1) én de kade Groeningen (58-1) een voorlopig dijktracé Maashees-Boxmeer bepaald. In 2023 vindt afstemming plaats met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat over het voorlopige dijktracé. In 2024 wordt de opname als project in de programmering van het HWBP voorbereid.
- *Actualisatie hydraulische ontwerpbelastingen*
Voor de dijkversterkingsprojecten (de start van de planuitwerking van Cuijk-Ravenstein, de verkenning Lith-Bokhoven en Doeveren) is in 2023 een actualisatie nodig van de mogelijke waterstanden op basis van modelberekeningen (hydraulische ontwerpbelastingen, HOB). Deze zijn voor het laatst in 2020 bepaald

(de HOB2020). Ze worden gebruikt voor het ontwerpen van de waterkeringen (sterkte en hoogte). De actualisatie doen we in samenspraak met Rijkswaterstaat. Hiermee overbruggen we de overgang van de HOB naar het nieuwe modelinstrumentarium in 2024, waarin ook mogelijk de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI een rol zullen gaan spelen.

Specifiek voor de regionale waterkeringen:

- *Verbetering kunstwerken in de regionale waterkeringen*
De opwaardering van de kunstwerken in de regionale keringen verloopt volgens planning en zijn naar verwachting in 2025 gereed. De voorbereidingen ten behoeve van de Bossche sloot zijn in 2023 gestart. De Zandleij wordt in 2024 in samenspraak met waterschap De Dommel voorbereid. De Sifon onder het Drongelens kanaal is eigendom van Rijkswaterstaat en zal vanuit die verantwoordelijkheid door hen worden aangepakt.

Voor Deltaprogramma Maas:

- *Beleidskader en programma Integraal Riviermanagement – Maas*
Wij werken met het Rijk en partners van het Deltaprogramma Maas aan Integraal Riviermanagement. Hierin stellen we ons actief en meedenkend op en leveren hiervoor net als voorgaande jaren ook capaciteit.
- *Bijdragen aan rivierverruimingsprojecten Maas*
Aa en Maas blijft actief participeren in rivierverruimingsprojecten van andere partijen die bijdragen aan verlaging van hoogwaterstanden op de Maas langs het beheergebied. Daarbij is de waterveiligheidsopgave tevens de aanjager van natuur- en gebiedsontwikkeling. Het gaat in 2023 en 2024 om de planuitwerking en realisatie Ruimte voor de Maas Oeffelt (trekker provincie Noord-Brabant) in het kader van het nationale Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) en de beoogde MIRT-Verkenning Alem (trekker gemeente Maasdriel en firma Dekker). Het project Oeffelt is vertraagd doordat de cofinanciering niet voldoende is om de gestegen realisatiekosten te dekken. Voor Alem is de mogelijke synergie met de dijkversterking Lith-Bokhoven het belangrijkste aandachtspunt.
Voor de MIRT-verkenning Lob van Gennep (trekker waterschap Limburg) is de voorkeursbeslissing in 2022 genomen. Het waterstandsverlagend effect op de Maas door de waterbergende werking is daarmee vastgelegd. Wij blijven bij het vervolg, de HWBP-planuitwerking in 2022-2024 betrokken, maar meer op afstand (als agendalid).

En verder:

- *Doorontwikkelen van de calamiteitenbestrijding*
Het calamiteitenplan Hoogwater Maas wordt ook in 2024 nog doorontwikkeld op basis van de studie naar zwakke plekken en resterende actiepunten uit de evaluatie van het hoogwater van juli 2021. In 2024 nemen we ons voorraadbeheer in relatie tot de noodplannen en waakvlamcontracten onder de loep. Recent zijn weer 30 nieuwe dijkwachters opgeleid, waarmee de organisatie voldoende op sterkte is.
- *Actualisatie Overstromingsscenario's Noord-Brabant*
In 2023 starten we, samen met de provincie en de andere Brabantse waterschappen, de actualisatie van de overstromingsscenario's ten gevolge van doorbraken in de primaire waterkeringen. De vorige scenario's zijn zo'n 15 jaar oud en niet meer actueel. Eerst worden basisgegevens van het gebied verzameld om vervolgens het nieuwe model op te bouwen. De planning is dat alle overstromingsscenario's zijn afgerond aan het einde van 2024.
- *Informatiemanagement*
In lijn met de langetermijnvisie in het informatieplan wordt het informatiemanagement continu verbeterd. Accenten in 2024 liggen daarbij onder meer op: versterking van de eigen inzet van het databeheer binnen de HWBP-projecten, efficiënt gebruik en mogelijk vermindering van het aantal verschillende beheerapplicaties doorvoeren, gestructureerd documentmanagement voor projecten en

het verder professionaliseren van de interne samenwerking tussen de afdeling Waterveiligheid en de afdeling WADI.

De toename van de activiteiten voor waterveiligheid hebben de laatste jaren tot een noodzakelijke uitbreiding van capaciteit geleid die tot in 2023 doorloopt om vervolgens te stabiliseren.

De HWBP-projecten stellen ook nieuwe eisen aan ondersteunende processen (zoals juridische advisering) binnen het waterschap. We financieren dit zoveel mogelijk vanuit de investeringen. Daarbij merken we op dat de directe kosten voor HWBP-projecten (ook de bemensing) voor 90% uit de gemeenschappelijke middelen wordt gefinancierd en dat de eigen projectbijdrage 10% bedraagt. Vanzelfsprekend zijn er ook activiteiten die niet onder het HWBP vallen en die we zelf moeten financieren. Denk aan maatregelen die voortvloeien uit de zorgplicht en maatregelen vanuit het beheer die we meekoppelen met realisatie van dijkversterkingsprojecten.

2.2 Financiën

Investeringsen

In 2024 vindt een grote investeringssprong plaats als voor Meanderende Maas/Ravenstein-Lith (26 km) als eerste HWBP-project de realisatie echt start. In 2023 is de planuitwerkingsfase van het dijkversterkingsproject Cuijk-Ravenstein (21 km) gestart. In 2024 vraagt het maken van een ontwerp hiervoor ook een aanzienlijke investering. De dijkversterkingsprojecten Lith-Bokhoven (23 km) en Doeveren (4 km) bevinden zich dan in de verkenningsfase. Dit vraagt een forse capaciteitsinzet voor de projectorganisaties, maar gaat gepaard met wat minder grote investeringsvolumes.

Ook zijn investeringen te verwachten die volgen uit nader onderzoek naar zwakke plekken in de primaire waterkering en de doorontwikkeling van de calamiteitenbestrijding. Hierover wordt het bestuur tijdig geïnformeerd.

Exploitatie

Door het toenemende aantal gevallen van graverij door bever en das wordt er rekening gehouden met extra capaciteit (€170.000) om problemen met graverij te beperken en aan te pakken. Deze extra capaciteit betreft het totaal voor graverij in de keringen en in het watersysteem en loopt vooruit op een op te stellen strategie rondom de problematiek van graverij. In die strategie zal ook worden gekeken naar eventuele mogelijkheden voor samenwerking met muskusrattenbestrijding.

3 KLIMAATBESTENDIG EN GEZOND WATERSYSTEEM

Dit programma draait om een goed functionerend watersysteem in normale én in extreem droge en natte situaties: klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar. Daarbij letten we op de kwantiteit (goede waterpeilen, waterconservering, en het omgaan met wateroverlast en droogte) en op de kwaliteit (chemisch en ecologisch).

Het gaat daarbij niet alleen over het watersysteem zelf, maar ook over wat we met het watersysteem en met onze aanpak en manier van (samen)werken kunnen en willen bijdragen aan bijvoorbeeld een vitaal platteland, gezondheid, goede biodiversiteit en aan mogelijkheden voor recreatie. Bij de klimaatrobuuste inrichting houden we ook rekening met de uitstoot van broeikasgas uit het systeem en de bodem.

3.1 Ontwikkelingen “Voldoende water en omgaan met weersextremen (droog en nat)” en speerpunten voor 2024

In het WBP 2022-2027 en in het akkoord 2023-2027 staan onze ambities en doelstellingen met betrekking tot een klimaatrobuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem. We besteden meer aandacht aan klimaatadaptieve maatregelen en ingrepen om de effecten van droogte en wateroverlast tegen te gaan dan voorheen. De droge jaren vanaf 2018 en het jaar 2021 met extreme neerslag bevestigen de noodzaak hiervan. Dit doen we aan de hand van ons beleid en de verschillende gebiedsplannen samen met al onze inspanningen om het watersysteem in goede staat te krijgen met inrichtingsmaatregelen en te houden met activiteiten zoals baggeren, maaien en onderhoud aan kunstwerken. Evenals voorgaande jaren gaat bijzondere aandacht uit naar de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) waarbij de uitdagingen op het vlak van water worden opgepakt in samenhang met urgente maatschappelijke thema's als stikstof, de energietransitie en een vitaal platteland.

De belangrijkste onderdelen van het klimaatrobuuste watersysteem zijn voor 2024:

Wateroverlast

- Voor de grote opgave om 's-Hertogenbosch en omgeving voldoende te beschermen tegen wateroverlast (Howabo) werken wij de bouwstenen verder uit, met extra aandacht voor het bovenstrooms vasthouden van water.
- In 2024 wordt verder gewerkt aan realisatie van maatregelen uit het derde uitvoeringsprogramma wateroverlast naar aanleiding van de watersysteem toets (NBW-toets) uit 2019. In de watersysteemoets bepalen we periodiek met behulp van modelberekeningen en praktijkkennis waar we de normen voor wateroverlast niet halen.
- In 2024 voeren we de vierde watersysteemoets uit volgens de uitgangspunten die gezamenlijk met de provincie worden vastgesteld en waarmee we ons voorbereiden op de volgende WBP-periode.

Grondwater Convenant en Droogteagenda

- Het voorkomen van effecten van droogte en tegengaan van verdroging hebben (strategisch) grondwaterbeheer en waterconservering hoog op de bestuurlijke agenda gezet. De Brabantse (grond)waterpartners (BBG) hebben in december 2021 het Grondwater Convenant ondertekend. Vanaf 2022 wordt er gewerkt aan de uitvoering van de afspraken uit deze overeenkomst. Voor de waterschappen betekent dit voornamelijk inspanningen op het gebied van extra waterconservering, de herziening van beregeningsbeleid en inspanningen om beter grip te krijgen op kleine onttrekkingen. Zo streven wij naar 35 tot 50 cm hogere grondwaterstanden op de ruggen, 20 tot 30 cm op de flanken en 10 tot 15 cm in de beekdalen en polders.
 - Aa en Maas draait met agrariërs een pilot beregening in de Groote Peel. Deze pilot loopt door tot eind 2024. De uitkomsten van de pilot geven inzicht in haalbaarheid, effectiviteit en uitvoerbaarheid van de nu voorgestelde reguleringsmethodieken in bufferzones/ beschermde gebieden van Brabant. Daarnaast onderzoeken we ook de relatie tussen onttrekkingen voor beregening en de effecten daarvan op de grondwaterstanden in naburige natuurgebieden.

- In 2023 lanceren we een mogelijkheid voor gebruikers om vrijwillig hun kleine grondwateronttrekking (pompcapaciteit <10 m³ per uur) te melden via een meldingsformulier op de website van Aa en Maas. In 2024 evalueren we samen met de Brabantse Delta en de Dommel de ervaringen om te bepalen wat eventuele verstandige vervolgstappen zijn om beter grip te krijgen hierop.
- In september 2022 heeft de Commissie Droogte een advies uitgebracht (“Zonder water geen later”) over wat er moet gebeuren om in 2040 een droogterobuust grondwatersysteem en watergebruik in Brabant te realiseren. De conclusie is dat we binnen de Brabantse samenwerking op de goede weg zijn, maar dat enkel een tandje meer niet voldoende is. Deze aangescherpte ambitie hebben de grondwaterpartners in 2023 vertaald in de Droogteagenda; een document dat speerpuntafspraken uit het Grondwaterconvenant met meer prioriteit naar voren haalt en nieuwe ontwikkeltrajecten voor de wederombouw van Brabant op waterbasis identificeert. Daar is qua capaciteit en middelen binnen Aa en Maas voor een groot deel op gerekend. Zo is er in 2023 een extra beleidsadviseur geworven op dit dossier. Daarnaast krijgen veel maatregelen een plek in reeds lopende trajecten zoals de GGOR en de Gebiedsgerichte Aanpak.
- We werken de noodzakelijke activiteiten om te komen tot het gewenste grondwatersysteem uit in een programmatische aanpak. Dit biedt goed zicht op wat we de komende jaren moeten gaan doen en helpt om in te schatten of er aanvullende capaciteit of financiering nodig is. In deze Voorjaarsnota is hier (met aanvullende capaciteit of financiering), vooruitlopend op dit inzicht, nog geen rekening mee gehouden.

GGOR 2.0, werken aan een meer robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem

- In GGOR 2.0 werken we verder aan een meer robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem. Hierbij kijken we zowel naar waterkwantiteit (droog en nat) als naar waterkwaliteit.
- In het project Maashorst wordt de stap gezet naar uitvoering (1^e fase) en daarmee toegewerkt naar herstel van grondwaterniveau's: hogere grondwaterstanden en meer infiltratie. In een volgende fase kijken we of er nog mogelijkheden zijn om water aan te voeren en te infiltreren, extra water vast te houden in de laagten en regenwater vanuit omliggende bebouwing (bv Uden) te laten infiltreren in het gebied.
- In de Vitale Peel werken we in verschillende kleine deelgebieden rondom het Natura2000 gebied verder met belanghebbenden om enerzijds de hydrologie beter in lijn te brengen met de behoeften vanuit het Natura2000 gebied en anderzijds perspectief kunnen blijven bieden voor de landbouw.
- Een nieuwe ronde projecten is gepland op de rug (hoge gronden waar regenwater infiltreert) in district Raam en in en om natuur- en bosgebieden rondom Gemert Bakel. Hoofddoel is om te werken aan verdrogingsbestrijding in combinatie met het voorkomen van wateroverlast. Door water langer vast te houden en beter te infiltreren kunnen ook de KRW-waterlopen langer stromend water houden en kan de waterkwaliteit verbeteren.

Deltaplan Hoge Zandgronden

- In 2022 is het tweede Uitvoeringsprogramma (2022-2027) van het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) in uitvoering gegaan om de zoetwatervoorziening te verbeteren. In dat kader investeert Aa en Maas ook in 2024 in verschillende maatregelen (zoals GGOR, klimaatadaptief beekherstel, maatregelen in de haarvaten en digitale transformatie) om de zoetwatervoorziening te verbeteren in samenhang met het beleid ten aanzien van droogte en grondwater.

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)

- Het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA) is een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Het Deltaplan versnelt en intensificeert de aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen. Waterschap A&M focust bij DPRA-activiteiten vooral op de bebouwde omgeving en randzone bebouwd en landelijk. Er zijn 4 werkregio's te weten Land van Cuijk, Brabantse Peel, As50+ en Meierij.

- De nieuwe klimaatscenario's die eind 2023 uitkomen worden in 2024 en 2025 door provincie en vervolgens de DPRA-werkregio's opgepakt en uitgewerkt. De werkwijze van de werkregio start met het analyseren van de kritische punten in een stresstest, wat leidt tot een risicodialoog en vervolgens uitvoeringsplan. Veel risico's gaan over wateroverlast waarbij we samen met de gemeenten op zoek gaan naar oplossingen waarbij water tijdelijk wordt geborgen en vertraagd wordt afgevoerd en/of lokaal wordt geïnfiltreerd zodat het bijdraagt aan verdrogingsbestrijding en watersysteemherstel.
- De opgestelde samenwerkingsagenda's waarbij de landelijke stimuleringsregeling wordt ingezet zijn in uitvoering en worden in 2024 doorgezet.
- Naast de stresstesten in de werkregio's stimuleert DPRA interne stresstesten voor zogenaamde Vitale en Kwetsbare Functies (VKF's). Dat zijn functies die van belang zijn voor de continuïteit van de Nederlandse samenleving en die onderwerp van gesprek zijn in veiligheidsregioverband. Bij het waterschap vallen primaire keringen en de RWZI's onder Vitaal en Kwetsbaar. Voor de dijken lopen inmiddels de grote dijkverbeteringstrajecten. Voor de RWZI's is een eerste interne stresstest uitgevoerd, waarbij duidelijk werd dat er nog een aantal verbetermogelijkheden zijn als het gaat om wateroverlast.

Bebouwd gebied en nieuwbouwlocaties

- In het waterschapsgebied liggen grote bouw- en ontwikkelingsopgaven zoals bij Oss, Den Bosch, Veghel en Helmond. Vanuit water- en bodem sturend principe is het van belang dat deze ontwikkelingen alleen op geschikte plekken plaatsvinden waar risico's op overstroming, wateroverlast, hitte en verdroging beperkt dan wel gemitigeerd worden. Dit agenderen we middels de signaleringskaart die is opgenomen in het Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant.
- Daarnaast gaan we met gemeenten in gesprek om vanuit het water- en bodemsysteem risicovolle locaties zoals beekdalen, breuklijnen en laagtes (zowel op horsten als in de polders) ruimtelijk te beschermen.
- De subsidiering van klimaatmaatregelen in het bebouwd gebied, die bijdragen aan een meer klimaatrobuuste inrichting wordt gecontinueerd, waarbij we accent leggen op het afkoppelen van regenwater in combinatie met het vertraagd afvoeren en (als de grond het toelaat) infiltreren van het water. Zo draagt ook de regen die valt in bebouwd gebied bij aan een goede grondwatervoorraad (stad als spons).
- We werken uit hoe we (samen met gemeenten) op zo'n kort mogelijke termijn al het schone regenwater van het riool afkoppelen en wat dit eventueel van het waterschap vraagt aanvullend op de bestaande (subsidie)regelingen van het waterschap.
- Naast de samenwerking met gemeenten zoeken we in het bebouwde gebied samenwerking op met andere stakeholders zoals ontwikkelaars, bedrijventerreinen en de bouwsector.

Natuurnetwerk Brabant

- Wij zetten onze inspanningen gericht op de realisatie van het natuurnetwerk Brabant door. We hebben afgesproken dat wij trekker zijn van de realisatie van de belangrijkste Natte Natuurparels, zoals die langs de Hooge Raam, Wijboschbroek en Sang en Goorkens. Ook in de Maashorst en in het gebied Tongelaar langs de Lage Raam (beiden onderdeel van het Natuurnetwerk Brabant, zonder status van Natte Natuurparel) hebben wij een trekkende rol. Conform afspraak hebben wij een rol als trekker in het proces en als financier van hydrologische maatregelen. Grondverwerving ten behoeve van het natuurnetwerk en ecologische inrichting wordt gefinancierd door GOB en terreinbeheerders. In 2023 werken we met de provincie uit wat de bezuiniging op natuurmiddelen die de provincie heeft doorgevoerd betekent voor onze projecten. Dit kan wijzigingen opleveren voor planning of scope van onze projecten.
- We participeren in de gebiedsgerichte aanpak rondom Natura2000 gebieden Peelvenen (Vitale Peel) en Strabrechtse Heide. Wij trekken de Gebiedsgerichte aanpak rond Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek. In 2023 ronden we voor dit gebied de visievorming af. In 2024 pakken we door naar planuitwerking. In deze GGA ligt ook een belangrijke link met Howabo.

Beleidsnota en Participatieproces Peilbesluiten

- Op basis van een evaluatie van het huidige peilbesluit en in de context van recente ontwikkelingen stellen we in 2023 een nieuwe beleidsnota peilbesluiten op voor onze poldergebieden Koningsvliet, Haverleij en Hertogswetering. Hierbij houden we rekening met de afspraken uit het grondwaterconvenant en het behalen van onze KRW-doelstellingen in de polder. In 2024 starten we het participatieproces over de feitelijke herziening van de peilbesluiten met de streek. We kijken dan naar de bestaande situatie, het nieuwe beleid, brengen de functies en belangen in beeld en stellen zo nodig varianten op voor een nieuw peil. Het traject met de streek eindigt met een ontwerp peilenplan en een ontwerp peilbesluit. Het peilenplan beschrijft de veranderingen ten opzichte van het geldende peilbesluit en de gevolgen voor de diverse belangen. Het peilenplan geeft hiermee de onderbouwing van de belangenafweging. Het peilbesluit bevat een kaart met de peilgebiedsbegrenzing, de waterlopen en kunstwerken, het type peilbeheer en de te voeren peilen. Uiteindelijk stelt het algemeen bestuur deze documenten vast, naar verwachting in 2025. De capaciteit is geborgd en de benodigde middelen zijn gereserveerd.

Instandhouding

Grotere weersextremen als gevolg van veranderingen in het klimaat vergen steeds meer van ons watersysteem. Een klimaatbestendig, stuurbaar en gezond watersysteem, waarin de ecologie zich in de gewenste richting kan ontwikkelen, heeft onderhoud nodig. Het instrument beheer en onderhoud zetten we in om de basis op orde te brengen en te houden. Een goede afstemming met onze inwoners is hierin belangrijk, niet in de laatste plaats omdat ook vanuit andere maatschappelijke doelen een toenemend beroep wordt gedaan op beheer en onderhoud.

- In het peilbeheer zetten we de ingezette lijn van de afgelopen jaren voort zoals vastgelegd in de aangescherpte Nota Peilbeheer. Met het benutten van de beheer en conserveringsmarge zetten we in op maximaal vasthouden van water waar het kan en tegelijk is er ruimte om te anticiperen op wisselende omstandigheden
- Herinrichting naar een meer klimaatbestendig en gezond watersysteem doen we zodanig, dat na oplevering het onderhoud op een toekomstbestendig manier kan worden uitgevoerd. Daarnaast blijven we ons in 2024 via Wijzer Onderhoud inzetten op het verbeteren van de onderhoudsmogelijkheden daar waar die nu nog onvoldoende zijn.
- De afgelopen jaren zijn de eerste ervaringen opgedaan met data ondersteund maaien. De kennis van de onderhoudsmedewerkers is essentieel voor de te ontwikkelen parameters en het transparant maken van de afwegingskaders. In 2024 gaan we onder de naam 'tiptop maaien' verder met het verzamelen en vastleggen van deze kennis en het ontwikkelen van informatie. Vanaf 2023 verzamelen we door middel van 3D maaien bij elke maaibeurt bij een groot deel van de waterlopen data over het profiel van de sloten. De komende jaren ontwikkelen we uit deze data systeem- en stuurinformatie.
- Een meer klimaatbestendig en gezond watersysteem neemt meer ruimte in. Deze ruimte vergt onderhoud. Ook maatregelen ten behoeve van de biodiversiteit, circulariteit, werken conform de gedragscode Flora en Fauna en het terugdringen van emissies kosten geld. Daar bovenop komen hogere kosten als gevolg van personeelsschaarste en hogere energieprijzen. In de Voorjaarnota van 2022 werd in de risicoparagraaf reeds melding gemaakt van deze prijsstijgingen. Eind 2022 zijn 6 van de 11 onderhoudsbestekken opnieuw aanbesteedt. Daarmee werd duidelijk dat de prijsstijgingen structureel zijn. Daarom is vanaf 2024 voor onderhoud van het watersysteem in de exploitatie een extra bedrag opgenomen van €820.000,-. In 2023 wordt één onderhoudsbestek opnieuw aanbesteed.
- In het hoofdstuk 2 'Waterveiligheid' is reeds melding gemaakt van de extra benodigde capaciteit voor graverij en de begeleiding van bever en das. Kosten voor preventie en herstel van schade door graverij in het watersysteem zijn nog niet structureel onderdeel van de begroting en worden gedekt vanuit het risico-budget. In 2023 werken we uit hoe we dit het best structureel kunnen regelen.
- Plaa-soorten zoals Grote Watervlinder, Japanse Duizendknoop en de rivierkreeft blijven we bestrijden conform de werkprotocollen.
- De waarde van onze kunstwerken is de afgelopen jaren gestegen. Er wordt steeds meer gebruik gemaakt van sensoren en automatisering. Het beheer en onderhoud daarvan is duurder en vereist steeds specialistischer kennis. Met een budgetverhoging van € 300.000,- wordt het onderhoudsbudget meer in

lijn gebracht met de waarde van de assets. Met goed assetmanagement en de Lange Termijn Asset Planning worden de kosten en risico's van de kunstwerken zo goed mogelijk beheerst terwijl ze wel de benodigde prestaties leveren.

Kennisvragen

- Het klimaat verandert continu en dat betekent dat we met 'bewegende doelstellingen' werken. We gaan een bepaalde richting op met het inrichten van het klimaatrobuust watersysteem maar de vraag is of dat voldoende is. Kennistrjecten zoals KLIMAP (Klimaatadaptatie in de Praktijk) laten zien dat dit een continu proces is. Voor Aa & Maas betekent dit naast sturing op output (hebben we de maatregelen getroffen die we van plan waren?) ook een sturing creëren op outcome (is met die maatregelen het beoogde effect bereikt?). Dit doen we door in projecten naar SMART-geformuleerde doelstellingen te gaan waarbij wordt geanticipeerd op toekomstige veranderingen in het klimaat en het watersysteem, en meetprogramma's op te stellen die de veranderingen in het systeem helpen volgen, de impact van projecten helpt te monitoren en het halen van doelstellingen gaat meten.
- Het streven de grondwaterstanden te verhogen heeft gevolgen voor de gebruiksfuncties en vraagt in wateroverlastsituaties om ruimte voor water: de ruimtelijke ordening en het waterbeheer zijn onlosmakelijk verbonden. Dit vraagt een continue onderbouwing van ons waterbeheer op basis van data en kennis, waarbij besluiten in het heden anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. Meetnetten van grondwaterstanden (bijvoorbeeld t.b.v. trendanalyses), afvoeren, bodemvocht en neerslag worden herijkt en aangevuld met satellietbeelden om systematisch real time voorspellingen te kunnen doen. Hiertoe is medio 2020 het (investerings)project Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK) gestart dat in 2024 doorloopt.
- Verder zetten we via onderzoek in op beter inzicht in de volgende onderwerpen:
 - Maximale conservering via maatregelen zoals peilbeheer inclusief de bijbehorende benodigde ruimte en risicobeheersing.
 - (Real time) inzicht in (de toestand en) de samenhang in en de werking van het integrale bodem- en watersysteem (neerslag, verdamping, bodemvocht, grondwater- en oppervlaktewatersysteem).
 - Verdelings/optimalisatievraagstukken over 1) het benutten van wateraanvoer en 2) sturing tijdens wateroverlast
 - De effecten van regelbare drainage- en infiltratiesystemen, en de gevolgen voor de toepasbaarheid (ook in zones rondom natuurgebieden)
 - De inzet van effluent voor droogtebestrijding
 - De effecten van de nieuw te publiceren 2023-klimaatscenario's van KNMI en de update van de neerslagstatistieken op (extremen in) het watersysteem en de gevolgen voor landbouw, bebouwing en natuur.
 - Het in beeld brengen van de risico's op schade aan bebouwing door bodemdaling in ons beheergebied om effecten van structurele veranderingen (toenemende droge periodes, hogere grondwaterstanden tbv grondwatersysteemherstel) in beeld te brengen en om schade door tijdelijke peilwijzigingen tgv werkzaamheden te kunnen voorkomen.
 - De noodzaak van ruimtelijke oplossingen, en de effectiviteit van inrichtingsmaatregelen en van operationele maatregelen in het watersysteem.
- Scenariodenken en ontwikkelpaden zijn van belang om het waterbeheer klimaatadaptief te maken. Door de uitwerking van deze onderwerpen samen met andere partijen op te pakken in regionale en landelijke kennisprogramma's zoals KLIMAP, CASTOR (CATCHment Strategies TOwards Resilience), Sensor Gestuurd Boeren, Kennisimpuls Waterkwaliteit en Slim Water Management, realiseren we daarbij extra kwaliteit en doelmatigheid. Door deze projecten binnen Aa & Maas te laten aansluiten bij lopende inrichtingsprojecten wordt een win-win situatie gerealiseerd waarbij kennisdoorstroming, implementatie in de praktijk en kennisontwikkeling in samenhang worden opgepakt.

3.2 Ontwikkelingen “Gezond en Natuurlijk water” en speerpunten voor 2024

Onderdeel van het WBP 2022-2027 is het werken aan een ecologisch goed functionerend watersysteem (Kaderrichtlijn Water, KRW). Voor Aa en Maas gaat het hierbij om inrichtingsmaatregelen in ons watersysteem zoals beekherstel, om maatregelen bij rwzi's gericht op het verbeteren van de effluentkwaliteit (zie hoofdstuk 4), instandhouding van het watersysteem (zie paragraaf 3.1) en de samenwerking met anderen die een aandeel hebben in de aanwezigheid van normoverschrijdende stoffen in ons water.

Daarnaast bepalen we of en waar het terugdringen van emissies van medicijnresten en andere opkomende stoffen nodig en zinvol is.

De belangrijkste speerpunten om te komen tot gezond en natuurlijk water zijn voor 2024:

Inrichtingsopgaven KRW

- We hebben tot en met 2027 nog een grote opgave om onze waterlopen zo in te richten dat ze bijdragen aan het ecologisch goed functioneren van het watersysteem. Het gaat dan om beekherstel, natuurvriendelijke oevers, vispassages en ecologische verbindingzones. Het werken aan deze inrichtingsopgaven doen we op zo'n manier dat het ook leidt tot een meer klimaatrobuust watersysteem dat beter is voorbereid op klimaatextremen (te droog en te nat). Het merendeel van de te realiseren maatregelen beekherstel en ecologische verbindingzones is in uitvoering of in voorbereiding, maar het is nog een enorme klus om ze uiterlijk in 2027 gerealiseerd te krijgen. Voor natuurvriendelijk oevers en vispassages dient een groot deel van de benodigde projecten nog opgestart te worden. Conform het akkoord 2023-2027 wordt in 2023 in beeld gebracht wat de ecologisch meest waardevolle trajecten zijn, waar we extra energie zetten op grondverwerving. In 2024 zullen, mede op basis van de lijst met ecologisch meest waardevolle trajecten, diverse nieuwe projecten (waaronder een clusterproject vismigratie) opgestart gaan worden.
- Grond is een cruciale factor voor het succes van de inrichtingsprojecten KRW. Eind 2022 is door het AB een grondstrategie voor de komende jaren vastgesteld. Vanuit die grondstrategie houden we voor 2024 en verder rekening met extra capaciteit voor grondverwerving.

Actieplan biodiversiteit

- We geven uitvoering aan het in 2021 opgestelde Actieplan Biodiversiteit. Dit betekent dat we een extra accent leggen boven op de reguliere activiteiten. Zo participeert Aa en Maas in de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. In 2024 besteden we extra aandacht aan biodiversiteitsherstel binnen Aa en Maas zoals in het Actieplan biodiversiteit beschreven. Tevens zetten we de subsidieregeling biodiversiteit voor onze ingelanden in 2024 voort (budget € 100.000 per jaar) welke steeds meer bekendheid krijgt en aanvragen genereert mede dankzij onze communicatie uitingen.

Recreatief medegebruik

- Recreatief medegebruik is in de kern gericht op het bevorderen van het waterbewustzijn van de inwoners van ons gebied en het in aanraking komen met het werk van het waterschap. In 2024 zetten we het stimuleren en ondersteunen van externe initiatieven middels het verlenen van subsidie hiervoor door.
- In 2024 blijven we afspraken rondom sportvisserij maken via de Visstandbeheercommissie. Belangrijke thema's blijven het toewerken naar een loodvrije sportvisserij en de implementatie van visserijvrijezones.

Zwemmen

- De provincie gaat in 2023 aan de slag met de verbetering van haar communicatieplan rondom zwemwater (communicatie met de locatiehouders over de wettelijke veranderingen waar de locatiehouders mee te maken krijgen, met verwijzing naar een webpagina voor meer info).
- Vooralsnog zijn er naar aanleiding van de behoeftepeiling geen veranderingen van onze inzet als waterschap naar voren gekomen.

- In 2024 blijven we de waterkwaliteit van zwemplassen meten. Via de Provinciale Omgevingsverordening is geregeld dat er geen verschuiving van taken en verantwoordelijkheden plaatsvindt.
- In 2025 is de herziening van de Zwemwaterrichtlijn gereed. Het is nog niet duidelijk wat dit zal gaan betekenen voor onze taken. Via het Landelijk Zwemwater Overleg blijven we op de hoogte van relevante ontwikkelingen en geven input en sluiten zo nodig aan bij landelijke bijeenkomsten hierover.
- Brabantbreed herijken we zo nodig de afspraken over de samenwerking rondom zwemwater met de provincie, de omgevingsdienst en de waterschappen.

Waterkwaliteit

- Voor waterkwaliteit houden we ons – naast de uitvoering van KRW maatregelen – bezig met veranderingen in wet- en regelgeving en continueren we onze inzet op dossierkennis en binnen onze (kennis/samenwerkings)netwerken. Op Europese schaal worden herzieningen verwacht van o.a. Richtlijn Prioritaire stoffen, Richtlijn stedelijk afvalwater, Richtlijn duurzaam gebruik pesticiden en restrictiedossier microplastics in REACH (Europees systeem voor registratie en toelating van chemische stoffen). We onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om, na inwerkingtreding van de omgevingswet, met beleidsrijke aanpassingen van onze regels de waterkwaliteit te verbeteren. De gevolgen van deze ontwikkelingen voor (de inzet van) het waterschap brengen we in beeld.
- Op zuiveringen worden grote stappen gezet om N en P te reduceren. Bovendien worden aanvullende zuiveringsstappen gerealiseerd gericht op medicijnen en onderzoeken we de mogelijkheden voor verwijdering van opkomende stoffen. Dit geeft aanleiding om de Brabantbrede Beleidslijn doelmatig zuiveren aan te passen. We continueren onze deelname in projecten om landbouwemissies te verlagen in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het programma BodemUp wordt hierin een belangrijk instrument, waarvoor we vanaf 2023 €50.000 extra per jaar inzetten (in totaal €175.000/jr vanaf 2023 t/m 2027). Dit programma zal in dienst staan van bodemaatregelen voor het grondwaterconvenant en de gebiedsaanpak Nationaal Programma Landelijk Gebied voor o.a. waterkwaliteit. Ook Schoon Water voor Brabant (gewasbeschermingsmiddelen) gaat in vernieuwde vorm verder: als kennisportaal en via vraag-gestuurd advies.
- De lopende periode van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (2023 t/m 2027) draagt Aa en Maas bij aan groenblauwe diensten onder het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer. Via deze diensten leveren agrariërs een bijdrage aan het behalen van onze WBP-doelen (waterkwaliteit KRW, klimaat en biodiversiteit).
- In 2024 maken we een overzicht van direct toepasbare inrichtingsmaatregelen om waterkwaliteit te verbeteren door natuurlijke zuiveringsprocessen te stimuleren (bouwen met natuur) in samenhang met andere ecosysteemdiensten zoals recreatie, landbouw, vasthouden van water en biodiversiteit. Dit kan bijvoorbeeld met helofytenfilters, zuiveringsvelden en ijzerzandfilters die goed passen in het landschap en ook een rol spelen in het vasthouden van water en het verhogen van biodiversiteit. Andersom zijn er ook inrichtingsopties denkbaar die primair een ander doel dienen, maar ook een effect hebben op waterkwaliteit zoals plasdras grasland, waterberging of natte teelt.
- Binnen het programma *Sensor Gestuurd Boeren* wordt op gebiedsniveau onderzocht op welke manier de landbouw invloed heeft op de waterkwaliteit. Resultaten en gereedschappen geven de landbouwsector perspectief en handvatten om het verlies van nutriënten en ammonium richting oppervlaktewater te reduceren. We werken hierin intensief samen met de landelijke Kennisimpuls Waterkwaliteit (KIWK). Het programma liep af in 2023, maar zetten we de komende jaren door.
- Sinds 2021 is in meerdere meettrajecten ammonium gemeten om meer inzicht te krijgen in de bijdrage aan overschrijdingen in waterlichamen. Tevens is een landelijk ammonium programma opgestart. Kennis uit beide sporen wordt ingezet om tot handelingsperspectieven te komen in zowel systeem als keten.
- Het real time meten met sensoren is een belangrijke techniek die steeds gebruikelijker is in de organisatie en inmiddels ook wordt toegepast om effecten van zuiveringen en overstorten te onderzoeken. Ook in operationele zin door blauwalg-, ammonium- en zuurstofproblemen te kunnen traceren.
- Binnen Aa en Maas wordt ingezet op doorontwikkeling van meten en monitoren via sensoren, analyses van chemische stoffen en non-target screenings. Deze resultaten worden tevens ingebracht in de Schone

Maaswaterketen waar monitoring op stroomgebiedsschaal plaatsvindt om enerzijds opkomende stoffen sneller in het vizier te krijgen en anderzijds bronnen van industriële stoffen te achterhalen.

3.3 Financiën

Investerings

In 2021 hebben wij met de provincie afspraken gemaakt over de financiering van maatregelen in het watersysteem zoals hydrologisch herstel rond natte natuurplek, beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages. Die afspraken liggen vast in de Maatwerkovereenkomst Groenblauwe Opgaven in gebied van Aa en Maas 2022-2027 (MOK). We zien dat de in de MOK ingeschatte kosten voor deze maatregelen fors hoger uit zullen vallen. In deze Voorjaarsnota is rekening gehouden met de toegenomen benodigde investeringen, die conform afspraak voor 50% gedekt worden vanuit de provincie.

Exploitatie

In deze voorjaarsnota is rekening gehouden met enkele bijstellingen in de meerjarenraming voor de activiteiten gericht op een klimaatbestendig en gezond watersysteem. Het gaat om € 800.000 per jaar aanvullend budget voor het maaien. Voor het onderhoud aan de kunstwerken wordt € 300.000 aanvullend budget opgenomen en voor het doorzetten van het onderzoek sensorgestuurd boeren € 200.000 per jaar voor de eerstvolgende vier jaren. De kosten voor Aquon (verbonden partij) vallen € 390.000 per jaar hoger uit door een geactualiseerde begroting die rekening houdt met de huidige marktomstandigheden. Daarnaast is rekening gehouden met extra capaciteit voor graverij (zie ook waterveiligheid), voor grondverwerving en voor het beheer van het opgeleverde project Leegveld.

4 SCHOON WATER

In dit programma gaan we in op de ontwikkelingen en activiteiten binnen de afvalwaterketen. Het zuiveren van afvalwater speelt hierin een centrale rol. Dit programma hangt samen met het deelprogramma *Gezond en Natuurlijk water*. Met goed gezuiverd afvalwater leveren we immers een belangrijke bijdrage aan een gezond en natuurlijk watersysteem. In ons eigen werkgebied, maar ook in de Maas, die een bron is voor de drinkwatervoorziening van West-Nederland.

4.1 Ontwikkelingen “Schoon Water” en speerpunten voor 2024

Geplande ontwikkelingen

We gaan in 2024 door met het realiseren van aanvullende zuiveringstappen om de effluentkwaliteit te verbeteren. De renovatie van rwzi Den Bosch, zal verder vorm krijgen na afronding van het lopende juridische traject. In de tussentijd gaan we door met het verder optimaliseren van deze zuivering. Omdat we richting toekomst verwachten aanvullende maatregelen te moeten treffen, blijven we op zoek naar innovatieve technieken en ronden we het reeds gestarte onderzoek aan de zogenaamde stikstofstripper af. Op de rwzi Oijen gaan we volgens planning door met de renovatie en het optimaliseren van de PACAS-installatie. Op de rwzi Dinther ronden we de bouw van de medicijnrestverwijderingsstap af en starten we met inregelen ervan. Om een verdere reductie van de lozing aan nutriënten te realiseren zijn we voor de rwzi Dinther bezig de aanvullende zuiveringstap te ontwerpen. Voor de rwzi Vinkel zitten we vol in het ontwerpproces voor het realiseren van een gecombineerde zuiveringstap, waarmee we zowel nutriënten als medicijnresten kunnen verwijderen. Voor rwzi Land van Cuijk loopt de voorbereiding om de rwzi te gaan inzetten als waterfabriek (realiseren aanvullende zuiveringstap voor nutriënten en medicijnen). Dit om op termijn bij te dragen aan verdrogingsbestrijding. Daarnaast worden voor de rwzi Aarle-Rixtel de benodigde maatregelen verder uitgewerkt om te komen tot een kwaliteitsverbetering van het effluent.

Wijzingen in wet- en regelgeving

Eind 2022 is de concept Herziene Europese Richtlijn Stedelijk afvalwater gepubliceerd. Deze herziene richtlijn voorziet in een verdere reductie aan lozingen van nutriënten en bevat een verplichting voor medicijnrestverwijdering. Tijdshorizon in de concept herziene richtlijn is het jaar 2040. Vaststelling zal in 2024 door het Europees Parlement plaatsvinden, daarna dient de Richtlijn in de Nederlandse wetgeving te worden verankerd. Wanneer wij onze uitgezette koers zoals verwoord in de Afvalwaterstrategie uitvoeren dan voldoen wij met onze rwzi's aan deze herziene richtlijn.

Regie op influent en bronaanpak

Om de gerealiseerde effluentverbeteringen te borgen, maar ook om onze rwzi's in te kunnen zetten als waterfabriek, is het heel belangrijk dat we grip houden op de aanvoer naar onze rwzi's. Daarom zijn we in overleg met de gemeenten, omgevingsdiensten, maar zeker ook met de bedrijven in ons gebied en volgen we de ontwikkelingen in het aanbod van industrieel afvalwater kritisch. Waar nodig stellen we in goed overleg met de betreffende bedrijven aanvullende eisen aan de (indirecte) lozingen. Eventueel kunnen aanvullende maatregelen op de zuivering worden genomen, mits die technisch haalbaar en doelmatig zijn en dat het de ambities ten aanzien van effluentkwaliteit en de inzet ervan niet in de weg staat.

Ten aanzien van de hoeveelheid influent betekent dit het volgen van ontwikkelingen in aanbod (woningbouw, industrie). Daarnaast zijn we met gemeenten in gesprek om te onderzoeken of het mogelijk is om bij droog weeromstandigheden pieken in het aanbod af te vlakken door in de gemeentelijke stelsels te bufferen. Bij goede resultaten van de met de gemeente 's-Hertogenbosch uitgevoerde pilot om de aanvoer naar de rwzi met een besturingsondersteunend systeem af te vlakken en te regelen (Poseidon) zal dit een vervolg krijgen met andere gemeenten. Dit afvlakken van pieken komt een effectief zuiveringsproces ten goede.

Via monitoring willen we meer inzicht verkrijgen in wat er in de buis kwalitatief op ons afkomt. Via meldingen en vergunningen ontstaat immers maar een beperkt inzicht in de aanwezigheid van stoffen in ons afvalwater. Daarnaast zetten we monitoring in om zuiveringen verder te kunnen optimaliseren en om aan te tonen wat de getroffen maatregelen c.q. verbeteringen opleveren. Dit doen we zowel fysisch/chemisch als

ecologisch/biologisch. We volgen landelijke ontwikkelingen en implementeren (bemonstering- en analyse-) methodes waar zinvol. We zien dat de ontwikkeling van normgericht denken naar effectgericht denken steeds meer vaste voet aan grond krijgt.

Daarnaast blijven we participeren in de Schone Maaswaterketen, waarin op schaal van het stroomgebied aanvullende monitoring wordt ingezet om medicijnresten en industriële verontreinigingen aan te tonen en bronnen op te sporen. Ook hier wordt ingezet op nieuwe screeningstechnieken en effectmonitoring, waar we van kunnen leren. Stroomgebiedsmonitoring richt zich op nieuwe alsmede 'bekende' industriële stoffen zoals PFAS. Immers als grote bronnen inzichtelijk worden gemaakt, kan een gerichtere bronaanpak worden ingezet via het vergunningenspoor of anderszins.

Naast end of pipe maatregelen zetten we in op bronaanpak. Dit om emissies van en medicijnresten naar het oppervlaktewater terug te dringen. Want wat niet in het water terecht komt hoeven we er ook niet met (veel) moeite uit te halen. We continueren de samenwerking in de Brabantbrede bronaanpak (met overheden en zorg) en we blijven huisartsen, apotheken en ziekenhuizen voorlichten.

Energie neutraal, Klimaat neutraal en Circulair (EKC)

Energie

In 2030 zijn we energieneutraal en wordt alle energie die door het waterschap verbruikt wordt (netto) duurzaam opgewekt. De geplande zonneweides zijn dan geïnstalleerd en aangesloten. Eind 2022 waren we 86% energieneutraal. Vanwege aanvullende zuiveringsstappen neemt het energieverbruik nog toe en zal tot 2030 meer dan de 14% aanvullende duurzame opwek nodig zijn om energieneutraal te worden. De komende jaren werken we hieraan via extra biogasproductie en door te zoeken naar extra ruimte voor het duurzaam opwekken van energie (met zon of wind).

Een heel belangrijk aandachtspunt (ook landelijk) is de opslag van energie. Duurzame opwek door zon en wind, levert op sommige momenten een overschot aan energie. We onderzoeken de mogelijkheden om dit overschot op te slaan, zodat het op andere tijdstippen (nachtperiode/ winterperiode) ingezet kan worden. Ook kostentechnisch is dit van belang vanwege de verwachte toename van de (variabele) energieprijzen.

Klimaat

In 2050 zijn we netto 100% klimaatneutraal en we spannen ons in om dat al in 2035 te bereiken (inspanningsintentie afgesproken binnen de Unie van Waterschappen). Als waterschap reduceren we de uitstoot van broeikasgas (onder andere CO₂, lachgas en methaan) uit de waterketen (o.a. zuiveringsprocessen) en het watersysteem (o.a. (water)bodem, bagger, etc.) zo ver mogelijk. De komende jaren bouwen we via metingen en modelleringen meer kennis op en gaan we uiteindelijk zien wat exact nodig is om klimaatneutraal te worden. Daarnaast proberen we emissieloos (of -arm) te vervoeren, beheren, onderhouden en bouwen. Waar geen maatregelen meer mogelijk zijn treffen we steeds meer compenserende maatregelen. Dit houdt in opslag van CO₂ in gewassen (vezelrijk, bomen en bouwmaterialen) en bodem en door bodemverbetering/hervernatting.

Circulair

Om te komen tot een circulaire economie in 2050 zetten we stappen richting het minimaliseren van het gebruik van (schaarse) primaire grondstoffen en gaan we over tot circulair ontwerpen. De aanvullende stappen op de rwzi's zoals nu gepland (tot en met 2030), zullen echter in eerste instantie leiden tot meer gebruik van hulp- en grondstoffen in een wereld waarin deze steeds schaarser worden. Deze stappen worden daarom modulair ontworpen zodat we kunnen overschakelen naar duurzamere alternatieven zodra die voorhanden zijn. Uiteindelijk gaat door de manier van ontwerpen niets meer verloren en weten we van alle toegepaste materialen welke toepassingen het kan hebben aan het einde van de levensduur (materialenpaspoort/materialenbibliotheek). Laaghangend fruit zoals het toepassen van tweedehands materialen gaan we zo snel mogelijk invoeren. Dit sluit goed aan bij wat we voor ogen hebben bij een circulaire economie, zoals deelgebruik, langer gebruik, lagere belasting op arbeid en hogere belasting op materialen. De komende jaren kiezen we waar mogelijk voor duurzamere technieken en hulpstoffen (zoals chemicaliën) en duurzamere materialen/ontwerpen. Dit zal gevolgen hebben voor de manier van werken binnen het waterschap.

Door het inzetten van levenscyclusanalyses weten we welke materialen uiteindelijk de minst negatieve impact of misschien wel meest positieve impact hebben op onze aarde.

De ontwikkelingen in de afvalwaterketen betekenen ook dat we naast onze traditionele samenwerkingspartners in de afvalwaterketen steeds vaker met andere stakeholders/vakdisciplines (b.v. ruimtelijke ordening) te maken krijgen, waar we gezamenlijk integrale verkenningen mee uitvoeren naar de toekomstige opgave. Voorbeelden van deze verkenningen zijn de mogelijkheid om effluent van onze zuiveringen nuttig in te zetten voor droogtebestrijding, proceswater of gietwater. Binnen de circulaire economie beschouwen we uiteindelijk schoon zoet water ook als schaarse grondstof waarmee zorgvuldig moet worden. Deze schaarsheid is tijd en plaats afhankelijk.

We verkennen alternatieve mogelijkheden om slib te verwerken, er een maximale hoeveelheid energie mee op te wekken, het volume te reduceren en grondstoffen uit het slib terug te winnen én nuttig in te zetten. Hierbij geldt dat om doelen op langere termijn te realiseren samenwerking met partners binnen de afvalwaterketen (gemeentes) maar ook met het drinkwaterbedrijf en andere sectoren (voor de afzet van secundaire grondstoffen) van toenemend belang is.

Tot slot zien we door nieuwe ontwikkelingen in de Ruimtelijke Ordening (met name bij provincies) dat de ligging van onze transportleidingen vaker in het gedrang komt. Ook hier is overleg in een vroeg stadium van belang om onze belangen te borgen.

Speerpunten Schoon Water 2024

- Evalueren prestaties zuiveringsstap voor medicijnverwijdering op rwzi Oijen;
- Realiseren aanvullende zuiveringsstap voor medicijnresten en ontwerpen zuiveringsstap voor nutriënten op rwzi Dinther;
- Ontwerpen gecombineerde zuiveringstap voor verwijdering medicijnresten en fosfor op rwzi Vinkel;
- Eerste evaluatie sturing DWA-aanvoer naar rwzi 's-Hertogenbosch in samenwerking met de gemeente;
- Het toepassen van AI in het aanvoerstelsel en procesbesturing rwzi;
- In beeld brengen ammoniumproblematiek in combinatie met de uitstoot van broeikasgas (o.a. lachgas);
- Uitvoeren van een pilot met een innovatieve slibverwerkingsmethode op rwzi Land van Cuijk;
- We treffen voorbereidingen om de biogasproductie in Den Bosch uit te breiden (waarmee we naar verwachting energieneutraal kunnen worden bij het huidige verbruik) in combinatie met het terugwinnen en voor hergebruik beschikbaar maken van stikstof;
- We doen onderzoek en treffen voorbereidingen voor het winnen van windenergie bij rwzi Land van Cuijk
- Verdere verkenning mogelijkheden tot hergebruik van effluent voor droogtebestrijding, gebruik in de landbouw en/of als proces- en gietwater;
- In samenhang met voorgaande: voorbereiden van de uitbreiding van zuiveringscapaciteit rwzi Land van Cuijk, inclusief aanvullende zuiveringsstap(pen) voor nutriënten en medicijnresten;
- Onderzoek naar vergroening/duurzame alternatieven voor polymeren en poederkool gemaakt uit fossiel steenkool, die een lagere klimaatafdruk hebben en waardoor minder primaire grondstoffen nodig zijn (circulair);
- Doorgaan met de verkenning naar het nuttig inzetten van reststromen van het zuiveringsproces (groen gas, biogas, struviet, effluentwater, etc.);
- Mogelijkheden voor energieopwekking in combinatie met energieopslag verkennen gezien de huidige ontwikkelingen m.b.t. aardgas en de overbelasting van het elektriciteitsnet (op sommige plekken);
- Participeren in het ontwikkelonderzoek om warmte te winnen uit effluent van de rwzi in Aarle-Rixtel (t.b.v. warmtenet Laarbeek en Helmond).

4.2 Financiën

Investeringsen

In 2024 zijn de grootste inspanningen gericht op het realiseren van diverse aanvullende zuiveringstappen om de effluentkwaliteit te verbeteren. Op de rwzi Oijen gaan we volgens planning door met de renovatiewerkzaamheden en het optimaliseren van de PACAS-installatie. Op de rwzi Dinther ronden we de bouw van de medicijnrestverwijderingsstap af en starten we met inregelen ervan. Voor reductie van lozing van nutriënten zitten we in de ontwerpfase. Voor de rwzi Vinkel zitten we vol in het ontwerpproces voor het realiseren van een gecombineerde zuiveringstap: waarmee we zowel nutriënten als medicijnresten kunnen verwijderen. Voor rwzi Land van Cuijk loopt de voorbereiding om de rwzi te gaan inzetten als waterfabriek (realiseren aanvullende zuiveringsstap voor nutriënten en medicijnen) om op termijn bij te dragen aan verdrogingsbestrijding. Daarnaast worden voor de rwzi Aarle-Rixtel de benodigde maatregelen verder uitgewerkt om te komen tot een kwaliteitsverbetering van het effluent.

Exploitatie

Grote invloed ontwikkelingen wereldmarkt materialen, grondstoffen en energie

Met de ontwikkelingen van het afgelopen jaar hebben we gezien dat de huidige markt bijzonder volatiel is. Die volatiliteit heeft een groot effect op onze uitgaven en inkomsten. In 2022 zijn de uitgaven bij onze zuiveringen fors gestegen. Daartegenover stond een zeer forse stijging van de inkomsten, primair als gevolg van de verkoop van biogas. Dit heeft erin geresulteerd dat wij in 2022 per saldo zelfs een overschot op de begroting hebben kunnen realiseren en daarmee de reserve in deze bijzondere tijden hebben kunnen aanvullen. Een aanvulling dus als direct gevolg van deze markt!

Ten tijde van het opmaken van de begroting 2023 en andere recente financiële rapportages hebben wij ons gebaseerd op de toen beschikbare informatie in deze bijzondere marktomstandigheden. Wat toen conservatieve inschattingen leken, blijkt nu zelfs te optimistisch. Een duidelijk voorbeeld daarvan is de ontwikkeling van de gasprijs. Deze heeft grote impact op de begroting gezien de inkomsten uit verkoop. Zoals in de onderstaande grafiek zichtbaar is, was de gasprijs op een piek bij het opstellen van de Programmabegroting voor 2023 en ligt de prijs nu weer op hetzelfde niveau of nog lager dan in medio 2021.

Figuur 1. Ontwikkeling gasprijs in € per MWh (ook wel TTF prijs genoemd)

Het bijzondere is dat de energieprijzen fors dalen, maar dat de prijzen van hulpstoffen/ chemicaliën blijven stijgen. Uit de markt blijkt duidelijk dat er sprake is van schaarste en wij ons bevinden in een niche-markt. Er is beperkte beschikbaarheid van grond- en hulpstoffen als gevolg van de nasleep van Corona en de oorlog in de Oekraïne. Er zijn verschuivingen geweest van productieprocessen, productievolumes en afzetmarkten. Deze lijken voor een deel een lange termijn karakter te hebben. Wij proberen hier met de waterschappen en met hulp van partijen als Aquaminerals meer grip op te krijgen, maar het blijft een marktbrede worsteling. De dalende

inkomsten uit de opbrengst van biogas kunnen de stijgende grond-/ hulpstof prijzen niet meer compenseren waardoor aanvullende middelen nodig zijn om de bedrijfsvoering te blijven garanderen. Als daarbij invulling wordt gegeven aan de (bestuurlijke) ambities, stijgen de kosten door. Onderstaand een toelichting per hoofdthema.

Minder kosten SNB (- € 1 miljoen)

De kosten voor SNB worden lager geraamd dan eerder is aangehouden. Voor een belangrijk deel heeft dit te maken met de toetreding van 2 nieuwe aandeelhouders waarmee de kosten dalen als gevolg van nieuwe tarieven en volledige bezetting van de slibverwerkingsinstallatie.

Extra kosten exploitatie als gevolg van effluentverbetering (€ 0,55 miljoen)

Deze kosten komen voort uit bestuurlijke ambities in de keten die in 2023 en 2024 gerealiseerd worden. De prijsstijging voor de hulpstoffen en chemicaliën werkt ook door in de exploitatielasten als gevolg van de projecten voor effluentverbetering. Voor 2024 is daar naar verwachting € 0,55 miljoen meer voor nodig dan in het meerjarig kader was doorgerekend.

Extra kosten elektriciteit (€0,7 miljoen)

Ondanks de vele zonneweides die in 2024 allemaal zijn gerealiseerd, is nog steeds de inkoop van elektriciteitsverbruik buiten de zonuren noodzakelijk. Nb. Het waterschap kan niet salderen zoals particuliere huishoudens dat kunnen. De tarieven voor inkoop van elektriciteit worden gestaffeld in delen vastgeklekt. Daar hebben we het afgelopen en huidige jaar de voordelen van. In 2024 en 2025 ondervinden we daar de nadelen van (boeggolf). Dit lijkt van tijdelijke aard omdat de huidige tarieven al fors aan het dalen zijn, maar de effecten daarvan zien we pas vanaf 2025/ 2026.

Extra kosten/ verminderde inkomsten verkoop biogas/ Groen Gas (€2,23 miljoen)

De inkomsten van biogas zijn voor 2023 geraamd op ca. €4 miljoen en gebaseerd op een TTF-marktwaarde van gas a €100 per MWh. Op het moment van begroten leek dat een conservatieve/ veilige inschatting (gasprijs tikte toen meer dan €300 per MWh aan). Na medio december 2022 is de gasprijs echter gekelderde van €150 naar nu €40 en daarmee zelfs weer op het niveau van voor de oorlog in Oekraïne! Hoe de gasprijs zich gaat ontwikkelen blijft gissen en is zeer afhankelijk van de geopolitieke ontwikkelingen. Voor 2024 is nu gerekend met een prijs van €40,-. Elke €10,- extra of minder levert een verschil van circa €375.000,- euro op.

Extra kosten exploitatie a.g.v. prijsstijging hulpstoffen/ chemicaliën (€ 0,63 miljoen)

Voor onze reguliere inkoop van hulpstoffen/ chemicaliën, om te voldoen aan onze wettelijke zuiveringstaak, is ook een kostenstijging aan de orde. Wanneer de huidige kostprijzen zich zullen handhaven in 2024 is hier €0,63 miljoen extra aan budget voor nodig. Wij hebben geen reële aanwijzingen dat de prijzen in 2023 gaan dalen.

Anti-afhaak

Op dit moment krijgt een drietal grote afvalwaterlozers een anti afhaak subsidie. De hiervoor geldende anti afhaakregeling verloopt eind 2023. Zoals bekend wordt ingezet op een nieuwe regeling (vooral met veel inzet vanuit Aa en Maas). Mocht deze nieuwe regeling er toch niet komen, dan betekent dat voor de korte termijn een financieel voordeel op de begroting van €1,2 miljoen. Immers, in 2024 zullen deze partijen nog geen eigen afvalwaterbehandeling gerealiseerd kunnen hebben. Het is daarbij ook niet zeker of zij daartoe wel zullen overgaan. Bij afhaken is het risico op verdergaande verminderde inkomsten (nu dus niet begroot) echter een veelvoud. Zo'n verlies aan heffingsinkomsten betreft vele miljoenen euro's. In de Voorjaarsnota is er nu vanuit gegaan dat er een nieuwe regeling komt met een vergelijkbare financiële inzet vanuit Aa en Maas als bij de oude regeling.

5 SAMEN, DUURZAAM, SLIM EN EFFECTIEF

Diverse ontwikkelingen en activiteiten van het waterschap hebben een programma-overstijgend karakter en zijn niet één op één te relateren aan de hiervoor beschreven programma's. Ze gaan over hoe wij willen werken en wat daarvoor nodig is: samen, duurzaam, slim en effectief. In dit hoofdstuk gaan we hierop in.

5.1 Ontwikkelingen

Samen

- Het rijk geeft in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) richting aan de opgaven voor water, natuur en klimaat. De provincies is gevraagd om in 2023 Provinciale Programma's Landelijk Gebied te maken waarin ze aangeven hoe ze (samen met partners zoals het waterschap) die opgaven willen gaan invullen. Er is tijdens het schrijven van deze Voorjaarsnota nog veel onduidelijk over het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG). Is de deadline van 1 juli 2023 niet veel te kort dag om een gedragen programma neer te kunnen leggen? Hoe organiseer je bestuurlijke besluitvorming hierover als er misschien nog geen nieuw GS is? Hoe staat het met het fonds van 24 miljard dat het rijk hiervoor heeft uitgetrokken? Het is duidelijk dat het NPLG en het BPLG grote impact zullen hebben op het landelijk gebied en op de opgaven van het waterschap. Het is echter niet goed mogelijk om nu te duiden hoe dit in 2024 al doorwerkt in het werk van het waterschap. Om effectief te kunnen blijven inzetten op dit complexe proces werken wij nauw samen met de andere Brabantse waterschappen maar ook in Unieverband, met de Regio Noordoost Brabant (RNOB) en Metropoolregio Eindhoven (MRE) en met de provincie Noord-Brabant.
- Het BPLG is één van de bouwstenen van het 'Ruimtelijk Voorstel' dat de provincie op 1 oktober 2023 moet opleveren. In het ruimtelijk voorstel wordt de opgave voor het landelijk gebied (BPLG), samen met de opgave voor verstedelijking en de opgave voor energietransitie samengebracht tot één integraal plaatje voor de provincie. Ook in dit proces en het vervolg daarop denken wij vanuit Aa en Maas mee, onder andere door te blijven wijzen op het principe 'Water en Bodem Sturend'.
- In de Gebiedsgerichte Aanpak groenblauwe opgaven (GGA), werken we samen met onze partners aan de opgaven voor water, natuur en klimaat. Dit doen wij in afstemming met opgaven op het vlak van stikstof, energie, landbouw, woningbouw en infrastructuur. Dit is gestart vooruitlopend op het NPLG en BPLG, maar je zou het zo kunnen zien dat we met die GGA's de doelen uit NPLG en BPLG willen realiseren. Wij zijn trekker van de GGA's in het gebied Moerputten/Vlijmens Ven en in Aa-dal Noord. In Moerputten/Vlijmens Ven wordt in 2023 een visie voor het gebied opgesteld en zal in 2024 doorgepakt worden naar planuitwerking. In Aa-dal Noord hebben we verschillende deelgebieden onderscheiden waar we in 2023 al starten met de planuitwerking. Bij de andere GGA's in ons gebied: Vitale Peel, De Bult en Strabrechtse Heide, is de provincie de trekker van het proces en denken en werken wij mee over en aan het gewenste watersysteem. In 2024 zal dit ook hier van visievorming naar meer concrete planuitwerking overgaan.
- In 2024 continueren we onze bestuurlijke en ambtelijke inzet in de diverse regionale netwerken waar we in actief zijn:
 - In de **regio Noordoost Brabant** verbinden we de regionale opgaven rondom water, woningbouw, landbouw, natuur, klimaat en energie met elkaar. Onze inzet is in alle opgaves het water- en bodemsysteem als uitgangspunt te nemen om zo tot een klimaatrobuuste en veilige inrichting van de regio te komen. Dit doen we onder meer via het regiodeal project 'puzzelen met ruimte' en deelname in de Stedelijke Regio 's-Hertogenbosch waarin de gezamenlijke verstedelijkingsopgave wordt uitgerold. De samenwerkingsafspraken in de RNOB lopen tot en met 2024. Er is een begin gemaakt met nieuwe samenwerkingsafspraken voor na 2024.
 - In de **Metropoolregio Eindhoven**, wordt gewerkt aan twee verhaallijnen.
 - De eerste is de 'Duurzame Schaalsprong Brainport Eindhoven', die focust op de gezonde duurzame verstedelijking van de gebouwde omgeving. Zo stellen de overheden in deze

regio (gemeenten, provincie en waterschappen) een Ontwikkelstrategie Zuidoost-Brabant op, met daarin richtinggevend keuzes voor ruimtelijke opgaven op het vlak van woningbouw, bedrijventerreinen en mobiliteit. Bodem en water is meegenomen als leidend principe, met het oog op een veilige en klimaatbestendige leefomgeving. Continuïteit op de samenwerking en vroegtijdige betrokkenheid van de waterschappen bij de uitwerking van deze majeure ruimtelijke opgaven, is niet vanzelfsprekend en blijft inzet vragen.

- De tweede verhaallijn gaat in op de “Nieuwe Balans in het Landelijke Gebied”. De grote transitieopgaven rondom klimaat (adaptatie), landbouw, energie, natuur, landschap en biodiversiteit brengen we in deze verhaallijn samen.
- Naast de samenwerking met de gemeenten in regionaal verband werken we ook in **NOVEX**-verband nauw samen. De ministeries van LNV en BZK, de provincies Brabant en Limburg, de vier gemeentelijke regio's en de waterschappen Aa en Maas en Limburg werken samen in NOVEX De Peel. De Peel is door het rijk aangewezen als NOVEX-gebied omdat de opgaven er groot én urgent zijn: de transitie van de landbouw, de energietransitie, de klimaatopgave (waaronder stikstof) en wateropgave komen hier samen. In het NOVEX-gebied richten we ons op het verknopen en verweven van opgaven en het zoeken naar synergie en meerwaarde. Dit vraagt dat we vanuit meerdere perspectieven De Peel en de opgaven benaderen, dat we werken van onderop en met de mensen die wonen, werken en recreëren in de Peel en we met hen, en als één overheid, integrale afwegingen maken op basis van een gedeeld toekomstbeeld. Ook de NOVEX-gebieden spelen een centrale rol in de ruimtelijke opgaven die het rijk voor zich ziet.
- Vanuit de **BrabantStad** samenwerking tussen grootste Brabantse gemeenten, de Provincie Noord-Brabant en de Brabantse Waterschappen is een intensief samenwerkingstraject gestart om Brabant breed tot een duurzame verstedelijking te komen. Dit heeft geresulteerd in het **Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant 2040**. In 2022 is stedelijk Brabant ook een **NOVEX-locatie** geworden wat onder andere betekent dat er intensieve afstemming is met het rijk over de te maken keuzes en koers in de verstedelijkingsopgave in combinatie met andere opgaves zoals mobiliteit en energie. Het ontwikkelprincipe ‘Water en bodem als basis voor de verstedelijking’ is het vertrekpunt in de locatiekeuze voor verstedelijking. Hiermee is de stap gezet van hydrologisch neutraal verstedelijken naar klimaat-robuste verstedelijking. Er is een signaleringskaart voor het water- en bodemsysteem bij uitleglocaties ontwikkeld en een ambitieladder voor verdichtingslocaties. Het waterschap neemt een actieve adviesrol in de gehele bouwketen, van locatiekeuze tot aan inrichtingsopgaves, met als doel water en bodem daadwerkelijk te laten sturen in hoe de verstedelijkingsopgave wordt uitgerold in ons beheergebied.
- De datum voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet is nu 1 januari 2024. In 2023 ronden we de werkzaamheden voor de verdere implementatie grotendeels af zodat we op 1 januari gereed zijn. Komende periode wordt ook gebruikt om verschillende aanvullende wijzigingen (beleidsrijk) door te voeren in de regelgeving.
- Belangrijk onderdeel van de Omgevingswet is het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De opvolger van het Omgevingsloket online moet iedereen in staat stellen om te zien welke regels op een bepaalde plek gelden. Het zorgen voor de juiste informatie in het DSO, het beheren van deze informatie en het ermee werken vraagt de komende jaren nog veel aandacht. Het vraagt veel capaciteit om met gemeenten en provincie mee te denken met hun omgevingsvisies en -plannen. Daarnaast is het belangrijk om komende periode met onze partners werkafspraken te maken zodat we naast een technisch goedwerkend systeem ook procesmatig het juiste doen.

Duurzaam

- In 2024 geven we verder uitvoering aan de routekaart ‘Naar een energieneutraal, klimaatneutraal en circulair waterschap’. Daartoe wekken we op duurzame wijze energie op om in ons eigen gebruik (netto) te voorzien. We plegen onderzoek naar reductie van broeikasgasemissies en het nuttig inzetten van reststromen van het zuiveringsproces (zoals biogas, struviet, effluentwater). Daarnaast beoordelen we of en hoe onze assets een bijdrage kunnen leveren aan de doelen uit het Klimaatakkoord, waarmee we

mogelijk onze eigen emissies kunnen compenseren. Waar mogelijk werken we hierbij samen met (ontwikkel)projecten om ons heen.

- We leveren onze bijdrage aan de verdere invulling van de RES-sen 2.0. We zoeken daarbij aansluiting bij onze activiteiten gericht op een energieneutraal Aa en Maas in 2030 en faciliteren gemeenten bij het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving.
- Vanuit duurzaamheid wordt aansluiting gezocht bij de opgaves binnen de andere waterschapsprogramma's. Bijvoorbeeld door onderzoek uit te voeren naar de effecten op broeikasgasemissies bij hogere grondwaterstanden en het verhogen van het organisch stofgehalte in de bodem en laten groeien van bomen en vezelrijke gewassen (opslag van CO₂ en ten behoeve van de woningbouwopgave van de komende jaren). Hiermee creëren we win-win situaties.
- De emissies uit het watersysteem hebben onze aandacht. We doen hier onderzoek en kijken of de inrichting van klimaatrobuuste watersystemen effect heeft op de emissiereductie van broeikasgas. Minder ophoping van bagger op de bodem en schoner (minder algenrijk water) kunnen hierbij een positief effect hebben.
- Er wordt verder gewerkt aan verdere optimalisatie van (inkoop)processen met aandacht voor energie-efficiëntie, materiaal(her)gebruik, CO₂-emissie en -beprijzing.
- We maken meer gebruik maken van instrumenten als CO₂-beprijzing, MKI (milieukostenindicator) en CI (circulariteitsindex) om een afweging te maken tussen de investeringen en de kosten op de lange termijn. Hierbij proberen we te voorkomen dat we problemen als gevolg van klimaatverandering afwentelen op toekomstige generaties.
- We voeren onze projecten en renovaties uit via duurzaam Grond-, Weg, en Waterbouw (GWW)/duurzaam bouwen.
- We hanteren het instrument 'Circulaire Peiler'. Met dit instrument brengen we voor projecten en renovaties het effect op de mate van circulariteit van alternatieven kwantitatief in beeld. Daarnaast kan de Circulaire Peiler dienen als inspiratiebron voor circulair ontwerpen (in het ontwerpstadium).

Slim: innovatief, digitaal, datagedreven waterbeheer

In Waterbeheerplan 2022-2027 is 'Slim: innovatief, digitaal, datagedreven waterbeheer' een van de drie thema's die gaan over hoe wij ons doelen realiseren. Dat doen we door kennisontwikkeling, door digitaal te transformeren en door te innoveren.

- Bij de inhoudelijke programma's is al ingegaan op hoe we met de nieuwste technieken steeds meer **data en kennis** verzamelen om met die kennis de juiste besluiten te nemen. Binnen het programma OMDISK (optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten) zijn inmiddels (2023) alle nieuwe meetnetten in het oppervlaktewater operationeel en worden de gegenereerde datastromen verwerkt en geïntegreerd tot informatie die via (web)portalen wordt ontsloten. Dit geldt ook voor het project POSEIDON (Datagestuurde waterketen) waarbij op basis van data de waterstromen naar en binnen de RWZI Den Bosch worden omgezet in informatie. Binnen OMDISK en Poseidon wordt de betreffende data bovendien in modellen gebruikt om (grondwater)maatregelen door te rekenen (OMDISK) of om zuiveringsprocessen te optimaliseren (POSEIDON). Essentieel platform binnen deze onderzoeks- en informatievraagstukken is het **Datalab** van Aa en Maas. Hierin werken dataengineers en –scientists samen aan slimme oplossingen. Taken zijn vooral gericht op het ontwikkelen van dashboarding waarmee allerlei bedrijfsprocessen real-time kunnen worden gevolgd. Daarnaast zien we dat er voorspelmodellen worden ontwikkeld. Deze vorm van kunstmatige intelligentie (AI) is de basis voor het digitaal beschrijven van het functioneren van Watersysteem en –keten.
- Het project Sensorgestuurd Boeren, waarvan de eerste fase in 2023 wordt afgerond, krijgt een vervolg waarin de ontwikkelde kennis over het gebruik van sensoren voor het monitoren van waterkwaliteit, verder wordt uitgerold. Bij dat laatste wordt nauw samengewerkt met de (agrarische) partners en sluiten we waar mogelijk aan bij bestaande regionale initiatieven, zoals Bodem Up.
- Bij een sterk fundament hoort ook het voldoen aan **informatieveiligheid (cybersecurity) en wet- en regelgeving**. In 2024 blijven we werken aan de BIO (Baseline Informatie Overheid) en de BBO (Baseline Basis op Orde). Daarnaast bereiden we ons op nieuwe wet- en regelgeving voor /passen we ons op nieuwe

wet- en regelgeving aan, zoals het gebruik van basisregistraties, de WOO (Wet Open Overheid), de aansluiting op MijnOverheid.nl, Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (BBVW) en Digitale toegankelijkheid.

- Ten aanzien van **innovatie** zijn de belangrijkste onderwerpen die gaan spelen de komende jaren:
 - Droogte en klimaatadaptatie: de droogteproblematiek maakt effluenten van rwzi's een aantrekkelijke alternatieve zoetwaterbron. Voor de rwzi's Oijen en Den Bosch vinden verkenningen plaats en bij Land van Cuijk wordt een project voorbereid.
 - Circulair en grondstoffen: voor slib gaan we in 2023/2024 aan de slag met Torwash (STOWA-project). Ook de landelijke (positieve) ontwikkelingen op het gebied van circulariteit volgen we en vertalen we naar te maken keuzes bij Aa en Maas.
 - Datascience blijft een belangrijk onderwerp en de ontwikkelingen op dit gebied gaan razendsnel. We ontplooiën zelf diverse initiatieven, bijvoorbeeld op het gebied van augmented reality, Artificial intelligence en gebruik van satellietbeelden. Waar zinvol samen met onderwijsinstellingen, andere overheden en het bedrijfsleven om zo te leren van de kennis en ervaring van anderen.
 - Landbouw en voeding: we onderzoeken de kansen voor inzet van effluent als irrigatiewater voor de landbouw en wat economische instrumenten hierin kunnen betekenen.
 - Energie: we werken aan vergroting van de biogasproductie en de benutting van Aquathermie uit oppervlaktewater/rioolwater. Met de huidige prijsontwikkeling en geopolitieke situatie wordt de vraag hiernaar alleen maar groter. Mogelijk dat deze verkenningen tot nieuwe projecten leiden in 2024 en verder.

Effectief

- In 2022 is gestart met het **Kompas**, een koersdocument voor de ontwikkeling van de organisatie. In 2023 zoeken we de verdieping op een 6 tal thema's w.o. duurzame inzetbaarheid, digitale fitheid en inclusie. De verdieping vindt iteratief plaats met zowel managers, medewerkers en OR.
- Met als centraal thema klimaat worden de komende periode de speerpunten uit de **communicatiestrategie** verder ingevuld. Samen met de andere waterschappen in Nederland werken we aan publiekscommunicatie met een effectgerichte aanpak. Dat wil zeggen dat we als waterschappen de actualiteit gebruiken als een natuurlijk moment om onze boodschap over te brengen. Regionaal zetten we daarbij in op gedragsverandering waar dat eerder vooral het vergroten van het waterbewustzijn was. Om de organisatie communicatiever te maken, ondersteunen en adviseren we collega's met onder andere een uitgebreid huisstijlenhandboek, beeldbank en schijfstijlwijzer. Een belangrijk deel van de communicatie vindt online plaats. We zorgen voor relevante en aantrekkelijke verhalen om ons werk goed te laten zien en onze inwoners te stimuleren zelf in actie te komen (om bijvoorbeeld water vast te houden). We kijken wat het effect is en passen onze communicatie daarop aan. Met een aansprekend aanbod van middelen voor de scholen, zoals rondleidingen op zuiveringen en aantrekkelijke presentaties, vullen we de educatiestrategie in. Landelijk wordt aan een online zuiveringsgame gewerkt.
- De digitale instrumenten helpen ons om bij **toezicht en handhaving** efficiënter te werken. De toenemende hoeveelheid aan data is een bron van informatie. Het analyseren en verrijken van deze data draagt bij aan het gericht uitvoeren van toezicht en het effectief beïnvloeden van het naleefgedrag. De samenwerking met andere bevoegde gezagen is bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet nog een uitdaging, bijvoorbeeld als het gaat om mandaat in handhaving. Dit zal ook in 2024 intensieve afstemming vragen. Versterkte inzet op preventie zal bijdragen aan bescherming van de fysieke leefomgeving en resulteren in minder handhavend optreden.
- Door de inwerkingtreding van de Omgevingswet komt er een aanpassing in het proces en de besluitvorming over projecten. Dit heeft onder andere impact op de **vergunningverlening**, omdat er omgevingsvergunningen eigen dienst kunnen worden gebruikt bij onze eigen projecten. Hierdoor zal het aantal te behandelen vergunningaanvragen stijgen. Om de verwachte stijging van het aantal aanvragen op te kunnen vangen is gestart met het project 'Vergunning in vijf dagen'. We gaan hierin op zoek naar mogelijkheden om trajecten te versnellen,

vereenvoudigen en daar waar kan te automatiseren. Dit is ook nodig om de toenemende complexiteit van vergunningaanvragen op te kunnen vangen.

- Met ingang van 1 januari 2023 is de Wet versterking decentrale rekenkamers in werking getreden. Dit betekent dat waterschappen verplicht zijn om met ingang van 1 januari 2024 een **onafhankelijke rekenkamer** in te richten. De ondersteuning (secretarisrol) van de rekenkamer dient dan eveneens op een onafhankelijke manier geregeld te zijn. Het AB van het waterschap heeft een voorkeur uitgesproken voor een 'eigen' rekenkamer, waarbij de leden en de secretaris van de rekenkamer worden gedeeld met collega-waterschappen. De Algemeen Besturen van de Brabantse waterschappen De Dommel en Brabantse Delta zijn middels een brief uitgenodigd om hierover van gedachten te wisselen.
- Eveneens op grond van de Wet versterking decentrale rekenkamers dient het DB van het waterschap met ingang van het boekjaar 2025 een verklaring omtrent het **rechtmatig handelen** af te geven. Hiertoe zal in 2024 de reikwijdte en het bijpassende normenkader worden bepaald waarop de verklaring gebaseerd wordt.
- We gaan experimenteren met een **auditcommissie**. Een auditcommissie is voor het AB een extra instrument om zijn sturende en controlerende rol in te vullen. Een auditcommissie ondersteunt het AB bij de behandeling van de P&C-cyclus inclusief het op hoofdlijnen beoordelen van de administratieve organisatie (AO) en de interne controle (IC) die daaraan ten grondslag liggen. Hierdoor mag verwacht worden dat financieel technische vragen in de vergaderingen van de vaste adviescommissies en het AB niet meer aan de orde hoeven te komen. Leden van de auditcommissie beschikken bij voorkeur over specifieke deskundigheid op het terrein van financiële regelgeving, verslaglegging en AO/IC. Om die reden is het wenselijk om de auditcommissie in 2023 een rol te laten vervullen bij de aanbestedingsprocedure voor de accountantsopdracht m.i.v. boekjaar 2024. In 2024 evalueren wij het werken met de auditcommissie.

5.2 Financiën

Exploitatie

In de financiële doorrekening behorend bij deze Voorjaarsnota is rekening gehouden met extra abonnementskosten Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) (€75.000), extra kosten voor Het WaterschapsHuis (€50.000), extra licentiekosten voor o.a. Microsoft (€175.000), extra kosten voor het meetnet (€100.000), extra kosten voor de BSOB (€ 129.000; gemeenschappelijke regeling) en de jaarlijkse bijdrage vanuit de Unie van Waterschappen voor de verkiezingen (€ 125.000).

6.FINANCIEN

6.1 Inleiding

De Voorjaarsnota geeft inzicht in de financiële consequenties voor de komende jaren. De gevolgen van het financiële beleid worden duidelijk in de ontwikkeling van de tarieven voor het komend jaar.

Hiermee geeft de Voorjaarsnota richting voor de Begroting 2024 die later in het jaar wordt opgesteld.

Bij het opstellen van de Voorjaarsnota is rekening gehouden met de meest actuele inzichten van de kosten- en opbrengstenontwikkeling. De financiële doorrekeningen voor deze Voorjaarsnota zijn gebaseerd op de financiële kaders van het akkoord 2023-2027, het WBP 2022-2027 en het Financieel beleid 2022, de meer-jarendoorkijk uit de Programmabegroting 2023 en de benodigde (financiële) mutaties uit deze Voorjaarsnota 2023.

In de aanloop naar het opstellen van de Voorjaarsnota is de verwachte kostenontwikkeling voor 2024 en verder op een rij gezet. In de bijlage is een overzicht van de benodigde financiële mutaties opgenomen. De belangrijkste posten die tot kostenstijgingen leiden zijn de toegenomen prijzen voor energie en chemicaliën (bij zuiveren), dalende inkomsten uit biogas (ook bij zuiveren), toegenomen kosten voor maaien en onderhoud kunstwerken en toegenomen kosten als gevolg van graverij door dieren.

In dit hoofdstuk worden de financiële consequenties voor het waterschap verder uitgewerkt.

Risico's bij de uitgangspunten

Extra kostenstijgingen

De oorlog in Oekraïne zorgt voor negatieve economische gevolgen. De oorlog en de daarna getroffen sancties leveren (indirect) economische schade op. Vooral hogere prijzen (inflatie) zijn voor iedereen merkbaar.

De ontwikkelingen van het afgelopen jaar laten zien dat de huidige markt bijzonder volatiel is. Die volatiliteit heeft een groot effect op onze uitgaven en inkomsten. Zo zagen we in 2022 dat de uitgaven zijn gestegen maar dat ook de opbrengst van biogas hoger is uitgevallen. Bij het opmaken van de begroting 2023 hebben wij ons gebaseerd op de toen beschikbare informatie in deze bijzondere marktomstandigheden. Wat toen conservatieve inschattingen leken, blijkt nu zelfs te optimistisch. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van de gasprij. In zijn algemeenheid vormen de hogere prijzen voor grondstoffen en materialen het grootste effect voor de hogere kosten voor goederen. In het mutatieoverzicht is te zien dat sommige kosten (chemicaliën; elektra) met meer dan de inflatie stijgen als gevolg van marktontwikkelingen. Ook een aantal verbonden partijen verhogen hun begrotingen met meer dan de inflatie.

Met betrekking tot de autonome kostenontwikkelingen zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

Uitgangspunten VJN 2023	2024	2025	2026 en verder
Inflatiepercentage	3,10%	2,00%	2,00%
Cao loonontwikkeling	3,50%	2,00%	2,00%
Rente reserves en voorzieningen	2,00%	2,20%	2,40%
Rente omslagpercentage	2,05%	2,25%	2,45%

Inflatiecorrectie

Voor de Programmabegroting 2024 wordt rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 3,1 % voor goederen en diensten en 2% voor de jaren daarna.

Het percentage van 3,1 % sluit aan bij de laatste publicatie van het CPB met de verwachtingen voor 2024 (CPB maart raming 2023). Voor deze VJN is de CPB maart 2023 raming gehanteerd en voor de begroting 2024 wordt de juniraming van het CPB (Centraal Planbureau) gehanteerd.

Cao

In het najaar van 2022 is er een onderhandelingsakkoord voor 2023 bereikt. De financiële effecten worden middels het Bestuursverslag 2023 en de Programmabegroting 2024 verwerkt. In deze VJN is de doorrekening van het effect van de cao 2023 verwerkt.

Voor de Cao loonontwikkeling vanaf 2024 is in deze VJN uitgegaan van een percentage van 3,5% voor 2023; 2% voor 2024 en verder. Het percentage van 3,5% sluit niet aan bij de publicatie van het CPB van maart 2023 dat uitgaat van een loonvoet van 5,2% voor de overheid. Het CPB gaat in dezelfde publicatie uit van een stijging van 4% in 2023 terwijl dit percentage voor de waterschappen hoger is uitgevallen (medewerker schaal 10 zo'n 8%).

Saldoverwerking jaarrekening 2022 en voorlopig begrotingsresultaat 2023

De bestemming van het saldo van de Jaarrekening 2022 maakt onderdeel uit van de berekeningen. In 2023 wordt één Bestuursverslag opgesteld en op een later moment dan deze Voorjaarsnota vastgesteld.

Rentetoerekening

Het gehanteerde rentepercentage voor de rentetoerekening aan de reserves en voorzieningen bedraagt 2,0 %. Het rente-omslagpercentage (alle rentekosten uitgedrukt ten opzichte van de boekwaarde van de vaste activa) is berekend op 2,05%.

Maatregelen acceptabele kosten/tarieven

Naast bovenstaande reken-technische uitgangspunten is in de financiële doorrekening van deze Voorjaarsnota rekening gehouden met de volgende extra kosten en meevallers ten opzichte van de primair begrote kosten voor 2024.

Tabel 1: Financiële mutaties ten opzichte van de begrote kosten voor 2024 in de Programmabegroting 2023

	Financiële mutatie 2024 (netto)	Struc / Inc
Totaal	5.542.505	
Goederen en Diensten	€ 4.819.255	S
Goederen en Diensten	€ 200.000	I
Personeelslasten	€ 523.250	S
Watersysteembeheer	€ 2.572.808	
Goederen en diensten	€ 1.921.808	S
Goederen en diensten	€ 200.000	I
Personeelslasten	€ 451.000	S
Waterzuiveringsbeheer	€ 2.969.697	
Goederen en diensten	€ 2.897.447	S
Personeelslasten	€ 72.250	S

Voor een specificatie van de mutaties wordt verwezen naar de bijlage.

6.2 Belastingeenheden

De heffingseenheden zijn gebaseerd op basis van de door de BSOB aangeleverde meerjarencijfers opgenomen in de begroting 2023 en indien noodzakelijk geactualiseerd naar aanleiding van uitgevoerde analyses en voortschrijdend inzicht op de jaarrekeningcijfers 2022 in samenhang met deze begrotingscijfers. Zo zijn de cijfers van de vastgestelde Begroting 2023 voor doorrekening van de WOZ-waarde gewijzigd in verband met de ingezette daling van de WOZ waarde, zijn de vervuilingseenheden bedrijven aangepast naar de cijfers van 2022 met uitzondering van de meetbedrijven waarvoor in verband met het inhaaleffect van de corona de prognose 2019 zijn aangehouden. Als uitgangspunt voor de aantallen in de Programmabegroting van 2024 worden de meest recente gegevens (per augustus 2023) van de BSOB gebruikt als basis, inclusief de door de BSOB aangeleverde ontwikkelingen erna.

Onderstaande tabel geeft de geprognosticeerde heffingseenheden weer als basis voor de berekening van de tarieven periode 2023-2028. Het uitgangspunt is het begrote bruto aantal heffingseenheden.

Tabel 2: Heffingseenheden Watersysteembeheer

Heffingseenheden Watersysteembeheer	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Ingezetenen (bruto aantal)	335.400	343.100	346.100	349.100	352.100	355.100
Ingezetenen (kwijschelding)	13.800	14.100	14.200	14.300	14.400	14.600
Ingezetenen (netto aantal)	321.600	329.000	331.900	334.800	337.700	340.500
WOZ-areaal (waarde gebouwd x € 1.000.000)	142.067	142.067	149.313	156.928	164.931	173.342
Herleide ha.	101.050	100.850	100.650	100.450	100.250	100.050
Natuurterrein (ha.)	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300
VE Indirecte lozingen tbv watersysteembeheer	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500

Tabel 3: Heffingseenheden Waterzuiveringsbeheer

Heffingseenheden Waterzuiveringsbeheer	2023	2024	2025	2026	2027	2028
VE Meerpersoonshuishoudens (bruto)	707.100	714.200	721.300	728.500	735.800	743.200
VE Eenpersoonshuishoudens (bruto)	110.400	110.600	110.800	111.000	111.200	111.400
Af: Corr. VE Kwijschelding	24.500	24.700	25.000	25.200	25.400	25.600
Netto VE huishoudens	793.000	800.100	807.100	814.300	821.600	829.000
VE Tabelbedrijven (bruto)	140.900	137.500	138.600	139.700	140.800	141.900
VE Meetbedrijven (bruto)	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000	263.000
Netto VE bedrijven	403.900	400.500	401.600	402.700	403.800	404.900
VE Kleine bedrijven < 5 VE (bruto)	40.300	40.600	40.900	41.200	41.500	41.800
VE Totaal (Netto)	1.232.700	1.241.200	1.249.600	1.258.200	1.266.900	1.275.700

Hierna worden de mutaties in de heffingseenheden per belastingcategorie nader toegelicht.

Watersysteembeheer

Categorie Ingezetenen

Voor de ingezetenen is voor 2024, naast de reguliere verhoging van 3000 heffingseenheden, een eenmalige extra correctie doorgevoerd van 5000 heffingseenheden. Voor de jaren na 2024 blijft de reguliere toename van 3000 heffingseenheden gehandhaafd. Voor kwijschelding is gerekend met een percentage van 4,1%.

Categorie Gebouwd

Economische ontwikkelingen zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor de waardeinstijging of -daling van het WOZ-areaal. Voor 2024 is de WOZ-waarde gelijkgesteld aan de raming van 2023. Voor 2025 en verder is gerekend met een jaarlijkse toename van 5,1%.

Categorie Ongebouwd

Het aantal herleide hectare is voor 2024 en verdere jaren onveranderd ten opzichte van de in de begroting 2023 gehanteerde eenheden. Deze afname van jaarlijks 200 hectare is het gevolg van het omzetten van ongebouwde hectares naar bouwgronden.

Categorie Natuur

De verwachting vanuit de BSOB is dat het aantal hectares natuurterreinen voor 2024 en verdere jaren gelijk blijft.

Verontreinigingsheffing indirecte lozingen voor het watersysteem

De verwachting is dat, als gevolg van de inzet van extra capaciteit, de geplande eenheden gerealiseerd kunnen worden.

Waterzuiveringsbeheer

Huishoudelijke vervuilers

De bruto eenheden worden zijn bepaald op basis van de geprognosticeerde verdeling eenpersoonshuishouden en meerpersoonshuishoudens, berekend vanuit het aantal ingezetenen. Voor de berekening van de jaarlijkse kwijschelding wordt een percentage van 3% van de huishoudelijke vervuilers gehanteerd.

Bedrijven

De vervuilingseenheden bedrijven zijn aangepast aan de opbrengsten 2022 met uitzondering van de meetbedrijven. Voor de meetbedrijven is in verband met het inhaaleffect van de corona de prognose uit 2019

opgenomen, waarbij voor de komende jaren een gelijkblijvend aantal wordt gehanteerd. Ten opzichte van 2024 is de verwachting, gezien de economische ontwikkeling, dat het aantal tabelbedrijven jaarlijks met 0,8% zullen toenemen.

Kleine bedrijven

Op basis van de verwachte economische ontwikkelingen is de verwachting dat het aantal kleine bedrijven jaarlijks met 300 ve (0,8%) zullen toenemen.

6.3 Weerstandsvermogen

Het hierna gepresenteerde saldo is afkomstig uit het Jaarverslag 2022. In het Jaarverslag 2022 zijn de meest actuele risico's gekwantificeerd en is de financiële impact doorerekend. Hierna worden wel de in het Jaarverslag 2022 opgenomen nieuwste risico's gepresenteerd. Voor een volledig overzicht wordt verwezen naar het Jaarverslag 2022. Alle risico's worden opgenomen in de Begroting 2024.

Weerstandsvermogen wordt gedefinieerd als het vermogen van het waterschap om financiële tegenvallers op te kunnen vangen, zodat ze haar taken kan voortzetten. Het weerstandsvermogen van de organisatie wordt bepaald door de algemene reserve enerzijds en de financiële risico's anderzijds.

Uitgaande van de kans van het optreden van risico's zijn drie scenario's doorerekend (optimistisch, gematigd en pessimistisch). Afhankelijk van het gekozen rekenscenario is de totale financiële impact van de geïnventariseerde risico's na het nemen van preventieve, repressieve en correctieve maatregelen als volgt:

In 2022 zijn de risico's geactualiseerd wat niet heeft geleid tot het aanpassen van de gevormde reserves.

Voor de bepaling van het weerstandsvermogen wordt de risico-inventarisatie periodiek herijkt.

Hierbij wordt een methode gehanteerd waarbij de geïnventariseerde risico's vertaald zijn naar financiële omvang op basis van kans en financiële impact.

Financiële impact van de risico's:

Scenario	Financiële omvang van alle risico's
Optimistisch	€ 1.700.500
Gematigd	€ 2.563.000
Pessimistisch	€ 3.425.500

1.5.5.2 Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit van Aa en Maas in 2022 bestaat uit de volgende componenten:

- Een reserve van € 3.350.000 als specifiek aangemerkte weerstandsreserve;
- Overige algemene reserves.
- Het vermogen om extra inkomsten te genereren door verhoging van de belastingen.
- Het vermogen om uitgaven te verminderen door middel van bezuinigingen/temporiseren (creëren van extra begrotingsruimte).

Dit levert het volgende beeld op, waarbij voor het gemak de weerstandscapaciteit beperkt is tot de specifiek gehanteerde weerstandsreserves. De weerstandscapaciteit is afgezet tegen de geldwaarde van de risico's. Een weerstandsvermogen kleiner dan 1 is dan als onvoldoende te kwantificeren. Een weerstandsvermogen groter dan 1 is dan als voldoende aan te merken.

Scenario	Financiële weerstandsvermogen
Optimistisch	1,97
ematigd	1,31

Pessimistisch	0,98
---------------	------

Conclusie

De specifieke gevormde weerstandsreserve van € 3.350.000 is alleen in het pessimistische scenario net niet toereikend (het tekort bedraagt dan € 75.500) voor de geïnventariseerde risico's. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de risico's samenhangend met de renovatie van de rwzi 's-Hertogenbosch, de coronacrisis en de gestegen grondstofkosten. De ontwikkeling van de algemene reserve en bestemmingsreserve's laten zien dat de omvang van de reserve's de risico's kunnen opvangen.

Risico's die doorlopen in het nieuwe jaar (maar vanwege de actualiteit in deze VJN expliciteit worden benoemd)

Graverij door dieren

Met de sterke toename van het aantal bevers en dassen neemt ook de bedreiging toe voor de waterveiligheid (bijvoorbeeld graverij) en het watersysteem (bijvoorbeeld het bouwen van dammen). Samenhangend daarmee nemen de kosten toe voor preventie- en herstelmaatregelen aan de keringen evenals de kosten voor beheer en onderhoud aan het watersysteem. Alhoewel naar verwachting structureel van aard kunnen de kosten jaarlijks sterk variëren. In deze Voorjaarsnota houden we er rekening mee dat er jaarlijks vanaf 2023 € 200.000 in de exploitatie wordt opgenomen voor het beperken van negatieve effecten voor graverij door dieren. De werkelijke kosten kunnen hoger uitvallen. Kosten voor preventie- en herstelwerkzaamheden zijn in de organisatie op verschillende manieren geboekt. Naar de toekomst toe is een eenduidige registratiemethode afgesproken om de kosten scherper in beeld te krijgen.

Stijging projectkosten door prijsstijgingen op de grondstoffenmarkt

Door een tekort aan grondstoffen (door COVID-19, extreem winterweer in Amerika, capaciteitsproblemen bij zeetransport, de hoge prijs van ruwe olie) is de productie en levering van bepaalde producten vertraagd en soms tijdelijk tot stilstand gekomen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om kunststoffen, metalen en hout. Hierdoor kunnen aannemers de prijzen niet meer garanderen. En gaan ze over op dagprijzen voor hun materialen. Het effect is dat kosten voor ons omhooggaan (bijvoorbeeld voor kunststoffen met 80%). Omdat het hier overmacht betreft, mogen de aannemers hun prijzen in veel gevallen ook verhogen. Ook wanneer er al een aanbieding ligt en een project al is aanbesteed. Hierdoor zullen ook de levertijden langer worden. De stijging van kosten kan per project sterk verschillen en is moeilijk te voorspellen. Voor bestaande kredieten is een post voor onvoorzien opgenomen, die in diverse gevallen niet toereikend zal zijn. Materialen en leveranties maken ook maar een deel uit van de totale kosten van het project en het krediet. Wanneer de uitvoering door de prijsstijging van materialen niet past binnen het bestaande krediet, wordt het algemeen bestuur zo snel mogelijk en specifiek voor dat project hierover geïnformeerd. Het is onduidelijk bij welke projecten dit zich voordoet. Temporiseren om minder financieel risico te lopen zou betekenen dat de doelstellingen vanuit de begroting en het WBP direct in het gedrang komen. Wij hebben juist geïntensiveerd bij voorbereidingen en projecten om aan de ambities en doelstellingen van het algemeen bestuur en afspraken met derden (zoals HWBP) te kunnen voldoen. Temporiseren leidt hierbij ook tot verliezen in efficiëntie en kan leiden tot beperking van de kapitalisering van de personele inzet en daarmee toename van de exploitatiekosten en effect hebben op andere contracten (zoals ingenieursdiensten). We investeren continu in onze assets en realiseren projecten in zowel hoogconjunctuur als laagconjunctuur. Met de doorlooptijd van de meeste projecten is hier niet direct op in te spelen en met de spreiding ervaren wij zowel voordelen als soms ook nadelen.

Fluctuaties energieprijzen

De energiemarkt is volop in beweging. In 2021 zijn de gasprijzen (TTF) gestegen van circa € 20 per MWh in januari tot € 110 per MWh in december. De opbrengsten uit de verkoop van biogas stijgen daardoor ook. In de begroting zijn de verkoopopbrengsten conservatief ingeschat. De kans bestaat dus dat ook de komende tijd de opbrengsten hoger zullen zijn. Daar staat tegenover dat dan de SDE-subsidie met betrekking tot het biogas en zonneweides mogelijk helemaal verdwijnt.

Lopende het jaar nieuw ontstane risico's

Risico's rond renovatie rwzi Oijen

Voortgang

Vooruitlopend op de grote renovatie zijn drie deelprojecten, de realisatie van de PACAS-installatie, het vervangen van de puntbeluchters en de aanpassing van de slibverlading, apart aanbesteed. De aanpassing van de slibverlading (eind 2022) en de PACAS-installatie (begin 2023) zijn gereed. 2023 Wordt benut voor het goed inregelen van de PACAS-installatie. De vervanging van de puntbeluchters zijn naar verwachting in de eerste helft van 2023 afgerond. De grote renovatie is gestart met eerste fase van de uitvoering.

Vergunningen

Met betrekking tot de renovatie heeft het waterschap in april 2022 bij de ODBN een omgevingsvergunning milieu/bouwen en een Wnb-vergunning aangevraagd. Door een lange doorlooptijd bij de ODBN en gewijzigde wet- en regelgeving in het kader van stikstof (PHORTOS-uitspraak, mededeling provincie inzake afhandelingstop vanwege stikstofdossier) zijn begin maart 2023 de vergunningen nog niet binnen. De eerste fase van het werk is inmiddels al wel in uitvoering vanuit de mogelijkheid 'beheer en onderhoud'. Voor de volgende fasen zal dit lastiger liggen omdat er nieuwe elementen aan de rwzi worden toegevoegd. De verwachting is dat er hierdoor vertraging en als gevolg daarvan vertragingsschade zal ontstaan. De exacte vertragingkosten zijn nog niet in beeld, maar zouden kunnen oplopen tot enkele honderdduizenden euro's per maand.

Vertraging door stikstofcrisis

Door een uitspraak van de Raad van State op 2 november 2022 is de bouwvrijstelling uit de stikstofwet niet langer houdbaar. Ook projecten met een tijdelijke stikstofuitstoot moeten nu een stikstofvergunning krijgen. Bij Aa en Maas werkt dit door in alle inrichtingsprojecten, HWBP-projecten en bouwprojecten in het zuiveringsproces. En is er kans op vertraging en daaruit voortvloeiende kostenstijgingen. Beheer en onderhoud en renovatie vallen overigens buiten deze vergunningplicht.

Op 1 maart 2023 heeft de provincie Noord-Brabant bekend gemaakt per direct geen vergunningen meer te verlenen voor projecten met stikstofeffecten op Natura2000 gebieden. Het gaat hier om een tijdelijke maatregel, waarvan nog niet bekend is wanneer deze maatregel eindigt. Voor Aa en Maas kwam dit als een verrassing.

Concreet betekent dit dat het veel lastiger wordt om werkzaamheden uit te voeren waarbij tijdelijk sprake is van stikstofuitstoot. Als uit de voortoets (Aerius-calculator) een significant negatief effect niet kan worden uitgesloten, is een passende beoordeling noodzakelijk waarbij op dit moment alleen een vergunningaanvraag in behandeling wordt genomen op basis van een expertbeoordeling of een zgn. ADC toets. Een vergunningaanvraag op basis van externe saldering (mitigerende maatregelen zoals leasen of inzet rechten door aankoop) wordt op dit moment niet in behandeling genomen. De verwachting is dat meerdere projecten hierdoor zullen vertragen. De concrete gevolgen zijn echter nog moeilijk te voorspellen omdat die zeer project-specifiek zijn en de ontwikkelingen op het stikstofdossier op dit moment erg snel gaan en onderhevig zijn aan politieke besluiten.

Bijlage 1: Financiële overzichten

Onderwerp	Financiële mutatie 2024, opnemen in VJN 2023	Structureel/ Incidenteel.	Betreft	Toelichting
Watersysteem goederen en diensten				
Extra kosten graverij watersysteem	0	S	WSK	Sterke stijging van het aantal benodigde ingrepen rond graverij en daarmee ook stijging van de kosten die hiermee samenhangen. Voor graverij rond keringen is budget gereserveerd in de Programmabegroting (€300.000). Kosten voor preventie en herstel van schade door graverij in het watersysteem komen uit het risico-budget. We zien een dusdanige stijging van de kosten voor graverij dat we hier in de komende maanden een strategie voor op gaan stellen over hoe we hier mee omgaan. Hier lopen we in de VJN niet op vooruit.
Extra kosten maaien	800.000	S	WSK	Extra kosten waar we mee geconfronteerd worden na de nieuwe aanbestedingen van het maaibeheer in december 2022. Het bedrag is gebaseerd op al aangegane verplichtingen.
Onderhoud kunstwerken	300.000	S	WSK	We hebben al enkele jaren te maken met een overschrijding van de uitgaven aan het onderhoud kunstwerken. Om de begroting in overeenstemming te brengen met wat we werkelijk uitgeven aan dit onderhoud is deze bijstelling nodig. In 2022 is het beschikbare budget voor onderhoud kunstwerken met meer dan € 500.000 overschreden. Voorstel is om dit nu gedeeltelijk op te lossen met een budgetverhoging van 300.000,-.
Waterconservering haarvaten, o.a. plaatsen stuw-tjes	0	S	WSK	We willen initiatieven gericht op waterconservering in de haarvaten kunnen ondersteunen. Vaak krijgen we de vraag voor het plaatsen van een stuw en komt dit ten laste van de exploitatie van de districten. Voorstel is om deze post niet op te nemen in de VJN. Net als nu zoeken we binnen de bestaande begroting naar budget als zich wensen/kansen voor extra waterconservering voordoen. Parallel werken we verder aan de strategie voor hoe we de benodigde extra aanvulling van het grondwater bewerkstelligen en hoe we dat willen financieren. Daar lopen we nu niet op vooruit.
Modelonderzoek klimaat effecten/haalbaarheid KRW	0	I	WSK	Nu steeds duidelijker wordt dat klimaatverandering in algemene zin een effect heeft op de haalbaarheid van de KRW, is het verstandig deze effecten ook door te vertalen naar de opgaven in de (stroom)gebieden om te voorkomen dat aldaar onhaalbare doelen worden gesteld. Hier zijn echter nog geen bestuurlijke afspraken over gemaakt, dus daarom het voorstel om hier nu geen budget voor op te nemen en daar niet op vooruit te lopen.
Sensorgestuurd boeren	200.000	I voor 4 jaar	WSK	De huidige afspraken rond sensorgestuurd boeren lopen in 2023 af. Vanuit de bestuurlijke ambitie wordt voorgesteld om sensorgestuurd boeren ook na 2023 door te zetten. Dan vraagt dit extra middelen.
Modelonderzoek grondwaterconvenant	0	S	WSK	Om de BCG opdracht aan Aa & Maas om de Monitoring voor de convenant te gaan registreren is al monitoringsbudget beschikbaar binnen krediet, maar nog geen budget voor modelleren. Dit laatste is nodig omdat meetresultaten (puntinformatie) moeten worden vertaald naar stroomgebieden (vlak informatie). Gelet op de beperkte omvang van dit bedrag is deze post nu niet opgenomen.
Aquon	390.000	S	WSK	De begroting van Aquon voor 2024 laat een hogere bijdrage zien.
Personeelslasten:		S	WSK	
Extra capaciteit graverij watersysteem en keringen	170.000	S	WSK	Er is op dit moment al een tekort aan capaciteit voor het in de hand houden van de risico's die ontstaan door graverij. We voorzien dat dit tekort de komende jaren nog verder zal toenemen door de toename van graverij. Voorstel is om nu 2 fte extra te gaan werven, 1 voor graverij in het watersysteem en 1 junior projectleider om preventieve maatregelen te treffen en te grote risico's te voorkomen. Hiermee wordt de hoogste nood gelenigd. Bij het uitwerken van een strategie voor hoe we omgaan met de toenemende graverij zal worden uitgewerkt wat dit betekent voor de benodigde capaciteit.
Extra capaciteit grondstrategie, formele formatie regelen voor reeds aangenomen fte.	0	S	WSK	Deze fte betreft een reeds geworven grondverwerker met behulp van het budget voor moeilijk invulbare functies. De kosten voor deze fte worden structureel opgevangen binnen het bestaande P-budget.
Extra capaciteit grondstrategie, 1 fte	85.000	S	WSK	Er is 1 fte grondverwerker extra nodig (schaal 10) om afspraken uit vastgestelde grondstrategie waar te kunnen maken.
Extra capaciteit n.a.v. oplevering Leegveld, 1 fte	42.500	S	WSK	In 2023 wordt project Peelvenen opgeleverd. Er komen behoorlijk wat beheer-, coördinatie- en omgevingstaken voor het district bij. Zo worden bijvoorbeeld 40km kades en 45 stuwen opgeleverd, start de werking van het nieuw aangelegde systeem en bijbehorende monitoring. Hiervoor is in district Boven Aa een uitbreiding van de formatie nodig. Voorgesteld wordt om hiervoor een halve fte op te nemen, in plaats van de oorspronkelijk geraamde hele fte.
Effect Cao 2024 (3,5%)	153.500	S	WSK	De afgesloten cao's laten een hogere 'trend' zien. Daarom is het percentage verhoogd van 3% naar 3,5%.
Totaal WSK	2.141.000			

Onderwerp	Financiële mutatie 2024, opnemen in VJN 2023	Structureel/ Incidenteel.	Betreft	Toelichting
Waterzuiveringsbeheer goederen en diensten				
SNB obv vastgestelde SNB-begroting 2023	-1.100.000	S	Keten	
Extra kosten expl agv effluentverbetering	550.000	S	Keten	Planning en prijzen geactualiseerd
Extra kosten elektriciteit	700.000	S	Keten	
Minder opbrengsten gasverkoop Heineken	2.000.000	S	Keten	Op basis TTF € 40 /MWh
Minder opbrengsten gasverkoop Afvalstoffendienst	230.000	S	Keten	Op basis TTF € 40 /MWh
Anti-afhaak			Keten	PM. Als niet verlengd dan korte termijn voordeel van € 1.200.000
Prijsstijging chemicalien	630.000	S	Keten	Op basis van actuele prijzen en geactualiseerde hoeveelheden
Aquon	-200.000	S	Keten	De begroting van Aquon voor 2024 laat een lagere bijdrage zien.
Bijdrage min VWS (Covid bemonsteringen)	-135.000	S	Keten	
Personeelslasten:		S	Keten	
Effect Cao 2024 (3,5%)	72.250	S	Keten	De afgesloten cao's laten een hogere 'trend' zien. Daarom is het percentage verhoogd van 3% naar 3,5%.
Totaal zuiveren	2.747.250			
Staf/Algemeen goederen en diensten				
Onafhankelijke rekenkamer	0	S	66%WSB - 34% WZB	Kosten voor verplichte onafhankelijke rekenkamer worden ingeschat op €100.000 per jaar. Huidig budget voor onderzoek is € 35.000,-. Er wordt een AB-voorstel voorbereid waarin de consequenties van een onafhankelijke rekenkamer voor de benodigde capaciteit en middelen worden uitgewerkt. Hier wordt nu niet op vooruit gelopen.
Abonnementskosten DSO	75.000	S	66%WSB - 34% WZB	€75.000 abonnementskosten DSO als verplicht systeem onder de Omgevingswet.
Extra kosten HWH	50.000	S	66%WSB - 34% WZB	De kosten voor HWH (Waterschapshuis) nemen toe met circa € 100.000. Er wordt echter in 2022 ook weer een bedrag terug ontvangen. Als we met dat terug ontvangen bedrag rekening houden is een ophoging van het budget voor HWH met 50.000 nodig.
Uitbreiding meetnet	100.000	S	66%WSB - 34% WZB	De kosten zijn de onderhoudskosten als gevolg van de investeringen in het meetnet.
Uitbreiding Licentiekosten (Microsoft E5 en Vmware)	175.000	S	66%WSB - 34% WZB	De extra kosten die met deze licenties samenhangen zijn onvermijdelijk.
Verkiezingen 2027	125.000	S	66%WSB - 34% WZB	De kosten voor de verkiezingen worden door de Unie van Waterschappen jaarlijks in rekening gebracht. Vooruitlopende op de nieuwe wet en regelgeving in 2027 mogen deze kosten niet meer worden geactiveerd.
BSOB 2024	129.255	S	66%WSB - 34% WZB	De begroting van de BSOB laat een stijging van de bijdrage zien. De hogere kosten worden veroorzaakt door inflatie en hogere personeelskosten (nieuwe CAO gemeenten).
Personeelslasten:			Staf	
Extra capaciteit vergunningverlening	0	S	WSK	0,78 FTE schaal 9 vergunningverlener. Deze is al ingevuld sinds januari 2022 en wordt nu betaald uit algemene dienst. De loonkosten voor de 0,78 fte zijn in 2023 € 57.593. Dit wordt binnen het bestaande P-budget opgevangen.
totaal Staf	654.255			

Overzicht Belastingtarieven Begroting 2024

Belastingcategorie	Tarief 2023	Tarief 2024	Toename in %
Watersysteemheffing			
Ingezetenen	€ 68,21	€ 72,04	5,6%
Gebouwd % van WOZ-waarde	0,03160%	0,03160%	0,0%
Ongebouwd	€ 93,50	€ 100,58	7,6%
Natuurterreinen	€ 6,06	€ 6,81	12,4%
Waterzuiveringsheffing			
Per Vervuilingseenheid	€ 52,08	€ 54,72	5,1%

Overzicht Belastingprofielen Begroting 2024

Kenmerken profiel	Lastendruk		Toename in %
	Belastingdruk 2023	Belastingdruk 2024	
Meerpersoonshuishouden: 2023 3 VE, 2024 3 VE, 2023 WOZ € 374.000, 2024 WOZ € 433.840	€ 342,65	€ 373,31	9,0%
Eenpersoonshuishouden: 2023 1 VE, 2024 1 VE, 2023 WOZ € 374.000, 2024 WOZ € 433.840	€ 238,49	€ 263,87	10,6%
Agrarische onderneming: 2023 3 VE, 2024 3 VE 2023 WOZ opstallen € 500.000, 2024 WOZ opstallen € 500.000 2023 Ongebouwd ha 50, 2024 Ongebouwd ha 50	€ 5.057,47	€ 5.423,22	7,2%
Natuurterreinbeheerder: 2023 Ongebouwd ha 1000, 2024 Ongebouwd ha 1000	€ 6.060,00	€ 6.810,00	12,4%
Groothandel: 2023 7 VE(à 150 gr O2), 2024 7 VE(à 150 gr O2), 2023 WOZ opstallen € 2.600.000, 2024 WOZ opstallen € 2.600.000	€ 1.186,24	€ 1.204,77	1,6%
Middelgroot metaalbedrijf: 2023 300 VE(à 150 gr O2), 2024 300 VE(à 150 gr O2), 2023 WOZ opstallen € 13.000.000, 2024 WOZ opstallen € 13.000.000	€ 19.732,40	€ 20.524,64	4,0%

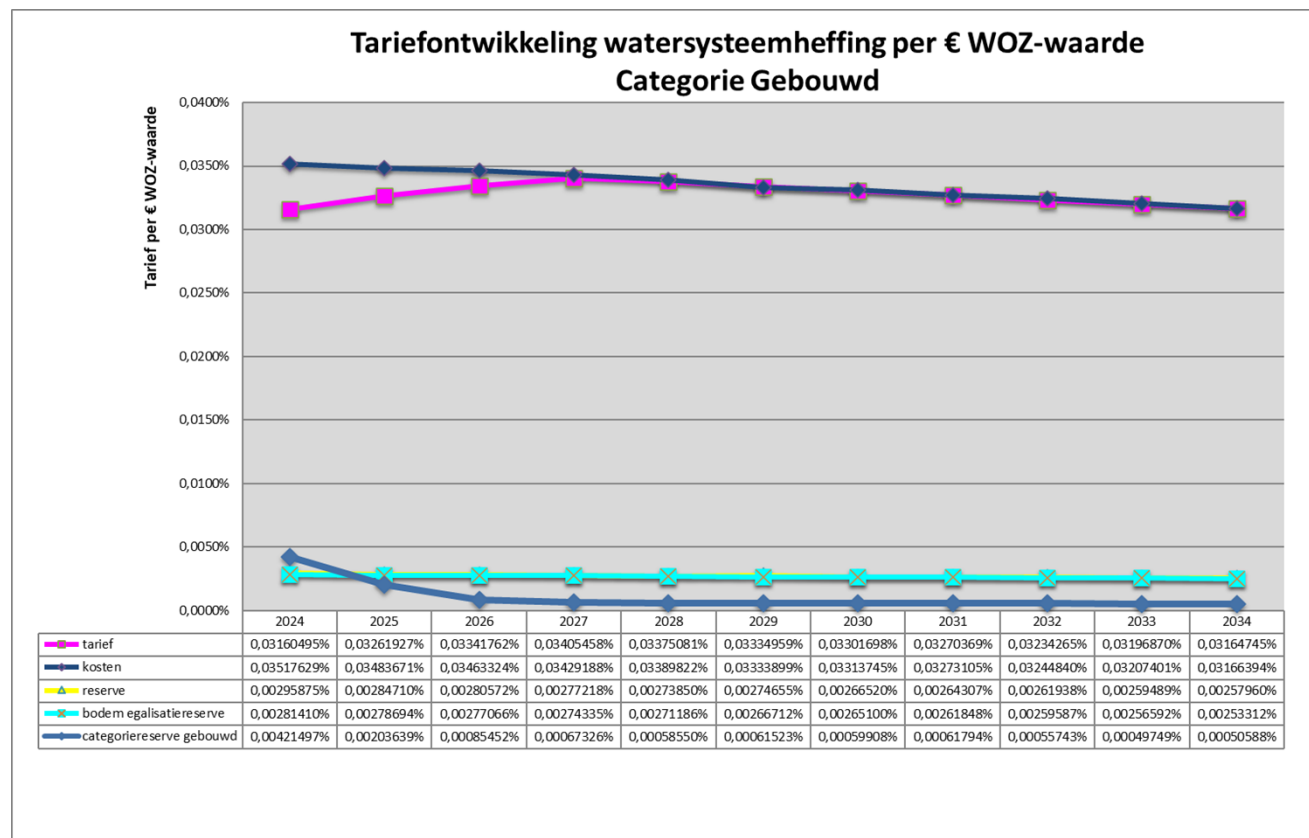
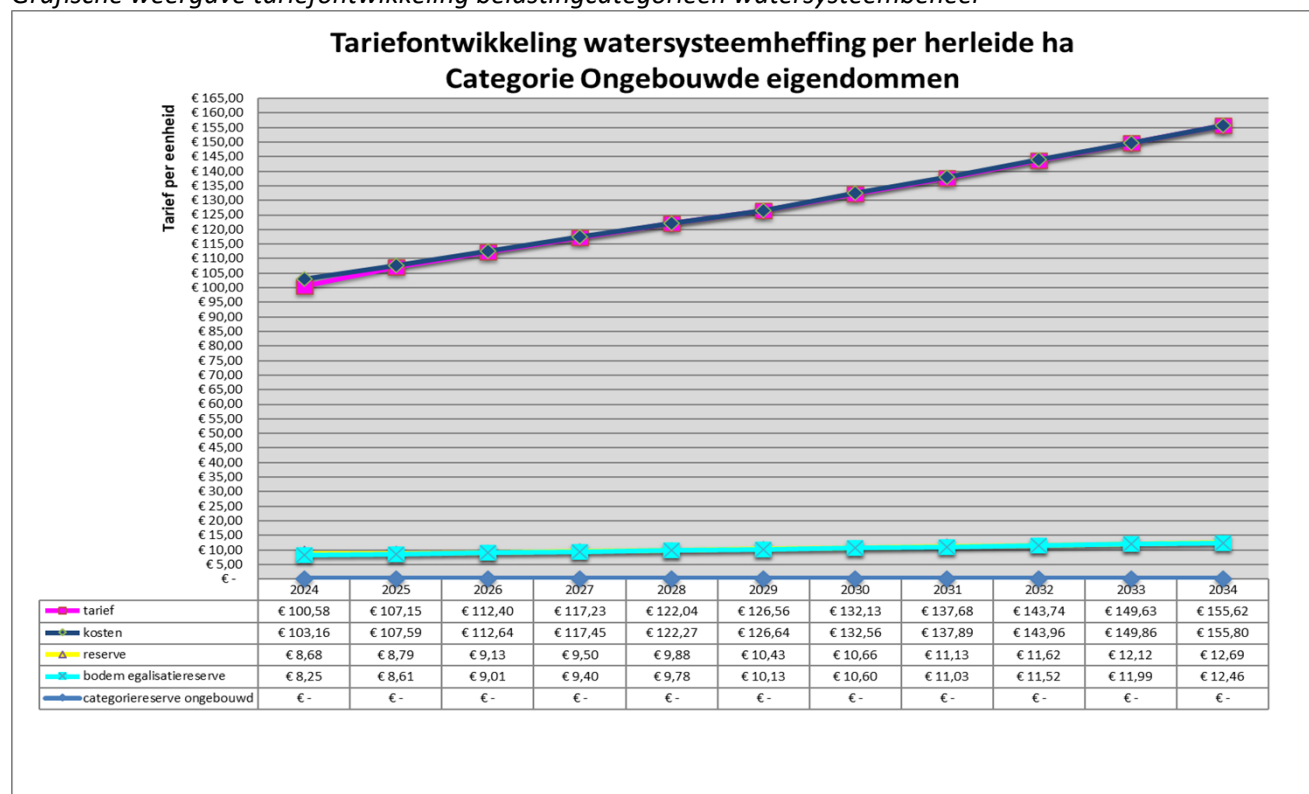
Meerjaren kostenontwikkeling 2023-2028

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Kapitaallasten	€ 37.013	€ 39.888	€ 39.888	€ 39.888	€ 39.888	€ 39.888
Cumulatieve vrijval kapitaallasten	€ -	€ -	€ -938	€ -2.281	€ -3.509	€ -4.769
Nieuwe investeringen	€ -	€ -	€ 5.262	€ 11.213	€ 17.206	€ 23.698
Vervroegde afschrijving	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal kapitaallasten	€ 37.013	€ 39.888	€ 44.212	€ 48.820	€ 53.585	€ 58.817
Personeelslasten	€ 42.457	€ 45.254	€ 46.159	€ 47.083	€ 48.024	€ 48.985
Goederen en Diensten van derden	€ 74.016	€ 78.716	€ 81.847	€ 82.874	€ 86.170	€ 89.020
Reserveringen	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158
Voorzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Onvoorzien	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300
Totaal lasten	€ 153.945	€ 164.317	€ 172.677	€ 179.235	€ 188.237	€ 197.280
Financiële baten	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698	€ 1.698
Personeelsbaten	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093	€ 1.093
Goederen en diensten aan derden	€ 4.762	€ 2.397	€ 2.397	€ 2.397	€ 1.510	€ 1.510
Bijdragen van derden	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717	€ 3.717
Ontrekkingen aan reserves	€ 393	€ 119	€ -	€ -	€ -	€ -
Ontrekkingen aan voorzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal baten	€ 11.664	€ 9.025	€ 8.906	€ 8.906	€ 8.018	€ 8.018
Totaal lasten - Totaal baten	€ 142.281	€ 155.292	€ 163.771	€ 170.329	€ 180.219	€ 189.262
Netto lasten	€ 142.281	€ 155.292	€ 163.771	€ 170.329	€ 180.219	€ 189.262
Toename lasten per jaar 2023 - 2034		€ 13.011	€ 8.479	€ 6.558	€ 9.890	€ 9.043
Lasten toename cumulatief		€ 13.011	€ 21.490	€ 28.048	€ 37.938	€ 46.981
Jaarlijkse toename in % van 2023		9,1%	6,0%	4,6%	7,0%	6,4%
Voortschrijdende index	100	109	115	120	127	133
Begroting 2023 raming 2024 - 2033		€ 148.480	€ 154.163	€ 160.982	€ 166.181	€ 173.102
Toename per jaar t.o.v. begroting 2023 raming 2024 - 2033		€ 6.813	€ 9.608	€ 9.347	€ 14.038	€ 16.160
Toename per jaar in % t.o.v. begroting 2023 raming 2024 - 2033		4,6%	6,2%	5,8%	8,4%	9,3%

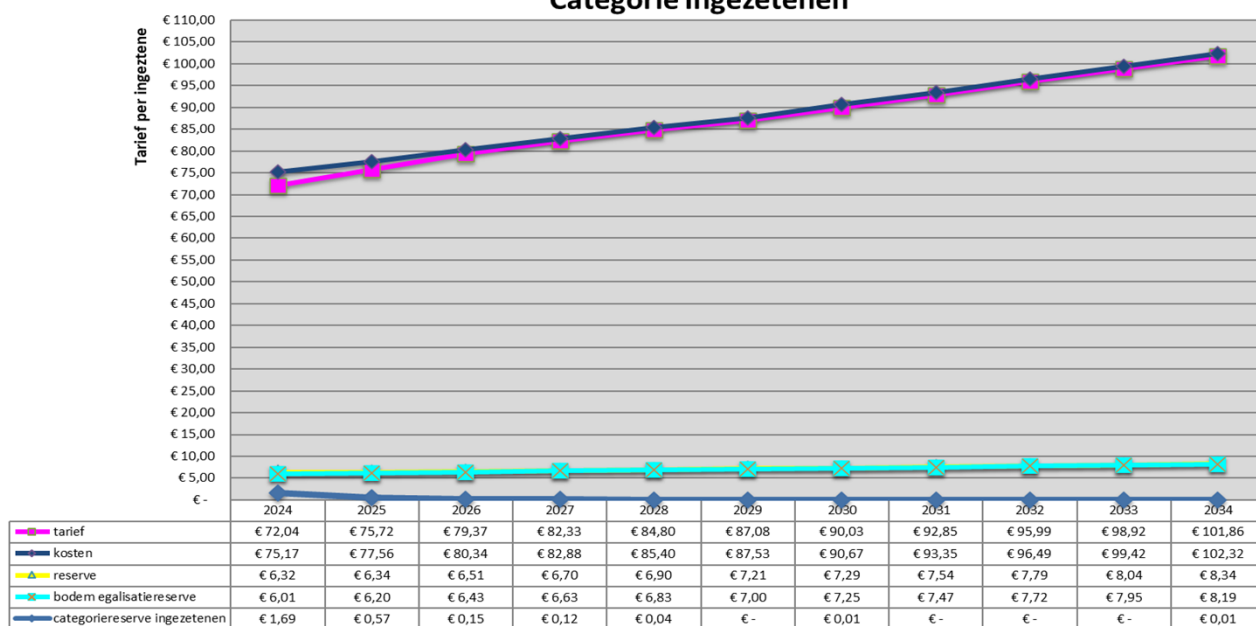
Lasten- en tarievenoverzicht Watersysteembeheer 2023-2028

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
TOTAAL WATERSTEEEMBEHEER						
Egalisatiereserve per 1-1	€ 11.542.094	€ 8.850.493	€ 7.173.069	€ 7.254.419	€ 7.513.594	€ 7.802.375
Netto lasten	€ 79.241.346	€ 85.279.840	€ 88.764.053	€ 92.746.174	€ 96.515.260	€ 100.272.779
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 522.765	€ 573.877	€ 586.297	€ 599.257	€ 613.297	€ 627.877
Af: Beschikking egalisatiereserve	€ 2.031.601	€ 1.677.423	€ -81.349	€ -259.175	€ -288.781	€ -298.256
Af: Beschikking categoriereserves	€ 251.474	€ 4.111.305	€ 3.461.074	€ 1.915.390	€ 276.006	€ 153.946
Opbrengst belastingen	€ 76.435.506	€ 78.917.233	€ 84.798.030	€ 90.490.703	€ 95.914.738	€ 99.789.212
% egalisatiereserve 31-12	11,2%	8,4%	8,2%	8,1%	8,1%	8,1%
% kostendeckung ongebouwd	97,7%	97,5%	99,6%	99,8%	99,8%	99,8%
Percentage kostendeckung	96,5%	92,5%	95,5%	97,6%	99,4%	99,5%
INGEZETENEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ 835.676	€ 557.181	€ 187.675	€ 49.397	€ 40.114	€ 14.030
% aandeel categorie in netto lasten	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%
Aandeel netto lasten	€ 22.979.990	€ 24.731.153	€ 25.741.575	€ 26.896.391	€ 27.989.425	€ 29.079.106
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 151.602	€ 248.333	€ 251.934	€ 255.693	€ 259.764	€ 263.993
Af: Beschikking egalisatiereserve	€ 589.164	€ 486.453	€ -23.591	€ -75.161	€ -83.746	€ -86.494
Af: Beschikking categoriereserve	€ 207.716	€ 295.208	€ 381.764	€ 142.783	€ 10.567	€ 27.208
Opbrengst belastingen	€ 21.936.336	€ 23.701.160	€ 25.131.468	€ 26.573.076	€ 27.802.841	€ 28.874.400
Aantal wooneenheden	321.600	329.000	331.900	334.800	337.700	340.500
Netto lasten per woning	€ 71,46	€ 75,17	€ 77,56	€ 80,34	€ 82,88	€ 85,40
Tarief per woning	€ 68,21	€ 72,04	€ 75,72	€ 79,37	€ 82,33	€ 84,80
Toename tarief in %		5,6%	5,1%	4,8%	3,7%	3,0%
GEBOUWDE EIGENDOMMEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ 9.614.458	€ 5.988.095	€ 3.040.597	€ 1.340.982	€ 1.110.407	€ 1.014.925
% aandeel categorie in netto lasten	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%
Aandeel netto lasten	€ 46.435.429	€ 49.973.986	€ 52.015.735	€ 54.349.258	€ 56.557.942	€ 58.759.848
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 306.340	€ 272.076	€ 279.354	€ 286.948	€ 295.176	€ 303.720
Af: Aandeel in egalisatiereserve	€ 1.190.518	€ 982.970	€ -47.671	€ -151.877	€ -169.226	€ -174.778
Af: Aandeel in categoriereserve	€ 111.840	€ 3.818.652	€ 3.079.237	€ 1.772.588	€ 265.441	€ 126.573
Opbrengst belastingen	€ 44.897.678	€ 44.900.288	€ 48.704.815	€ 52.441.598	€ 56.166.551	€ 58.504.334
Waarde WOZ areaal x 1.000.000	€ 142.067	€ 142.067	€ 149.313	€ 156.928	€ 164.931	€ 173.342
Netto lasten % WOZ-waarde	0,03269%	0,03518%	0,03484%	0,03463%	0,03429%	0,03390%
Tarief percentage WOZ	0,03160%	0,03160%	0,03262%	0,03342%	0,03405%	0,03375%
Toename tarief in %		0,0%	3,2%	2,4%	1,9%	-0,9%
ONGEBOUWDE EIGENDOMMEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ 57.982	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0	€ -0
% aandeel categorie in netto lasten	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%
Aandeel netto lasten	€ 9.667.444	€ 10.404.140	€ 10.829.214	€ 11.315.033	€ 11.774.862	€ 12.233.279
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 63.777	€ 52.976	€ 54.492	€ 56.073	€ 57.786	€ 59.564
Af: Aandeel in egalisatiereserve	€ 247.855	€ 204.646	€ -9.925	€ -31.619	€ -35.231	€ -36.387
Af: Aandeel in categoriereserve	€ -123.941	€ 2.978	€ -	€ -	€ -	€ -
Opbrengst belastingen	€ 9.448.175	€ 10.143.493	€ 10.784.648	€ 11.290.580	€ 11.752.308	€ 12.210.102
Aantal herleide hectaren	101.050	100.850	100.650	100.450	100.250	100.050
Netto lasten per herleide hectare	€ 95,67	€ 103,16	€ 107,59	€ 112,64	€ 117,45	€ 122,27
Tarief per herleide hectare	€ 93,50	€ 100,58	€ 107,15	€ 112,40	€ 117,23	€ 122,04
Toename tarief in %		7,6%	6,5%	4,9%	4,3%	4,1%
NATUURTERREINEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ -5.306	€ 169	€ 99	€ 83	€ 87	€ -76
% aandeel categorie in netto lasten	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%
Aandeel netto lasten	€ 158.483	€ 170.560	€ 177.528	€ 185.492	€ 193.031	€ 200.546
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 1.046	€ 492	€ 517	€ 543	€ 571	€ 600
Af: Aandeel in egalisatiereserve	€ 4.063	€ 3.355	€ -163	€ -518	€ -578	€ -597
Af: Aandeel in categoriereserve	€ 557	€ -5.581	€ 73	€ 18	€ -2	€ 166
Opbrengst belastingen	€ 153.318	€ 172.293	€ 177.100	€ 185.449	€ 193.039	€ 200.376
Aantal hectaren	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300	25.300
Netto lasten per hectare	€ 6,26	€ 6,74	€ 7,02	€ 7,33	€ 7,63	€ 7,93
Tarief per hectare	€ 6,06	€ 6,81	€ 7,00	€ 7,33	€ 7,63	€ 7,92
Toename tarief in %		12,4%	2,8%	4,7%	4,1%	3,8%

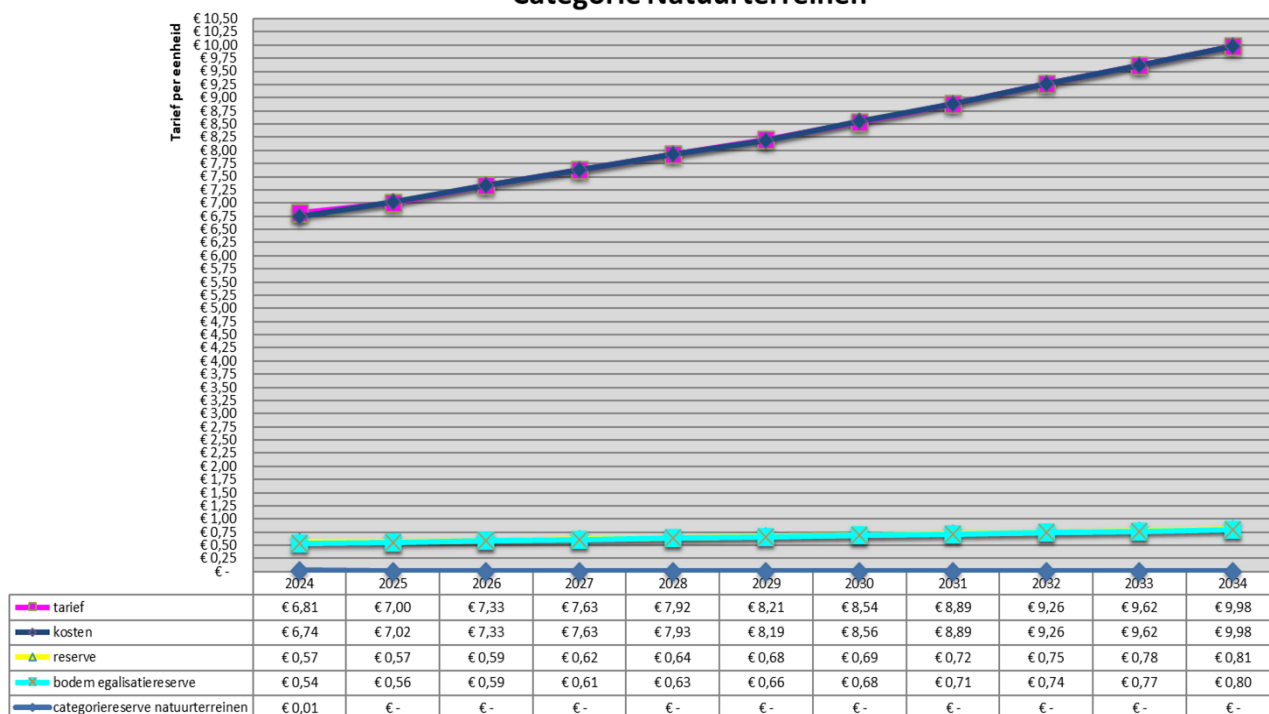
Grafische weergave tariefontwikkeling belastingcategorieën watersysteembeheer

Tariefontwikkeling watersysteemheffing per Ingezetene Categorie Ingezetenen

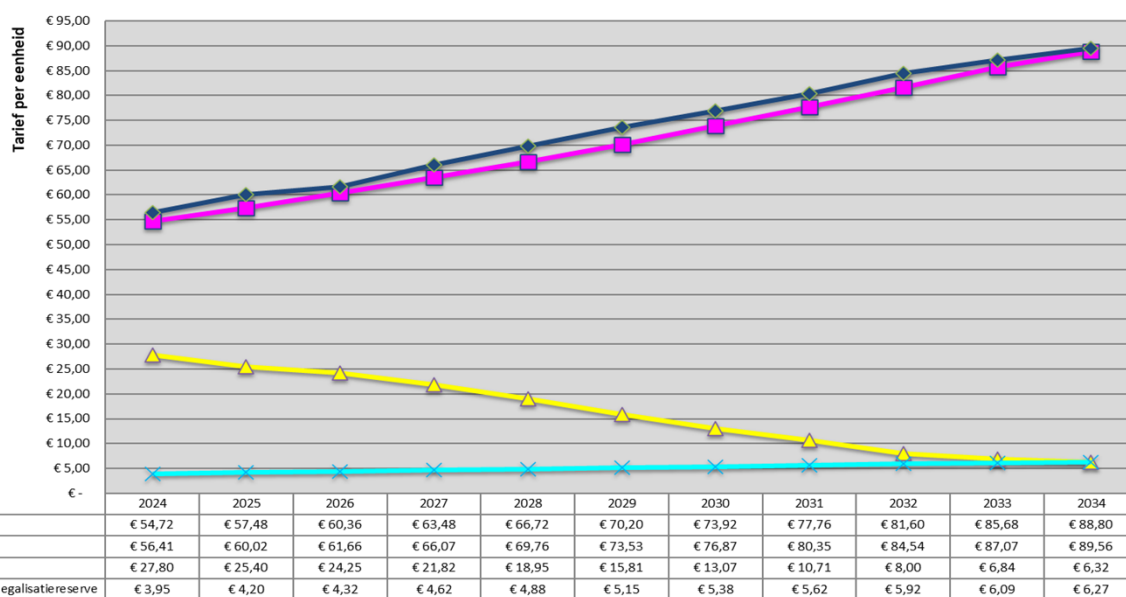
Tariefontwikkeling watersysteemheffing per herleide ha Categorie Natuurterreinen

Lasten- en tarievenoverzicht Waterzuiveringsbeheer 2023-2028

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
TOTAAL WATERZUIVERINGSBEHEER						
Egalisatiereserve per 1-1	€ 29.383.414	€ 36.185.120	€ 34.503.333	€ 31.735.202	€ 30.509.201	€ 27.640.253
Netto lasten	€ 63.039.615	€ 70.012.201	€ 75.007.090	€ 77.582.903	€ 83.703.711	€ 88.988.962
AF: Invorderingsopbrengsten	€ 382.305	€ 411.951	€ 411.951	€ 411.951	€ 411.951	€ 411.951
Af: Beschikking egalisatiereserve	€ -7.141.706	€ 1.681.787	€ 2.768.131	€ 1.226.001	€ 2.868.949	€ 3.462.308
Opbrengst belastingen	€ 64.199.016	€ 67.918.464	€ 71.827.008	€ 75.944.952	€ 80.422.812	€ 85.114.704
% egalisatiereserve 31-12	57,4%	49,3%	42,3%	39,3%	33,0%	27,2%
Percentage kostendekking	101,8%	97,0%	95,8%	97,9%	96,1%	95,6%
PER VERVUILINGSEENHEID						
Aantal vervuilingseenheden	1.232.700	1.241.200	1.249.600	1.258.200	1.266.900	1.275.700
Netto lasten per ve	€ 51,14	€ 56,41	€ 60,02	€ 61,66	€ 66,07	€ 69,76
Tarief per ve	€ 52,08	€ 54,72	€ 57,48	€ 60,36	€ 63,48	€ 66,72
Toename tarief		5,0%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%

Tariefontwikkeling waterzuiveringsheffing per VE

Tariefontwikkeling 2023-2028 per taak

KOSTEN	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Watersysteembeheer						
Kosten absoluut (x € 1000)	79.241	85.280	88.764	92.746	96.515	100.273
Kostenstijging (in %) cum. t.o.v. 2023		7,6%	12,0%	17,0%	21,8%	26,5%
Waterzuiveringsbeheer						
Kosten absoluut (x € 1000)	63.040	70.012	75.007	77.583	83.704	88.989
Kostenstijging (in %) cum. t.o.v. 2023		11,1%	19,0%	23,1%	32,8%	41,2%
Totaal						
Kosten absoluut (x € 1000)	142.281	155.292	163.771	170.329	180.219	189.262
Kostenstijging (x € 1000) t.o.v. jaar -1		13.011	8.479	6.558	9.890	9.043
Kosten stijging (in %) t.o.v. jaar -1		9,1%	5,5%	4,0%	5,8%	5,0%
Cum. kostenstijging (x € 1000) t.o.v. jaar -1		13.011	21.490	28.048	37.938	46.981
Cum. kostenstijging (in %) cum. t.o.v. 2023		9,1%	15,1%	19,7%	26,7%	33,0%

TARIEVEN	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Watersysteembeheer						
Tariefsstijging ingezetenen		5,6%	5,1%	4,8%	3,7%	3,0%
Tariefstijging gebouwd		0,0%	3,2%	2,4%	1,9%	-0,9%
Tariefsstijging per herleide ha. in %		7,6%	6,5%	4,9%	4,3%	4,1%
Tariefsstijging natuurterrein		12,4%	2,8%	4,7%	4,1%	3,8%
Waterzuiveringsbeheer						
Tariefsstijging per v.e. in %		5,0%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%
Totaal						
Totaal belastingopbrengst	141.540	147.822	157.623	167.447	177.363	185.944
Gemiddelde opbrengststijging		4,4%	6,6%	6,2%	5,9%	4,8%

Bijlage 2: Verklarende woordenlijst en afkortingen

Afkoppelen	<i>Neerslag van schone verharde oppervlakken niet meer op het riool lozen maar in de bodem of op het oppervlaktewater</i>
Afvalwaterketen	<i>Geheel van inzamelen via de riolering, transporteren en zuiveren van afvalwater van huishoudens en bedrijven</i>
AVK	<i>Aanvullend krediet</i>
AWK	<i>Afvalwaterketen</i>
Baggeren	<i>Verwijderen van de (vaak slappe) bodem onder water om een water dieper te maken, dit om de doorstroming van het water te bevorderen en/of het waterlichaam bevaarbaar te houden</i>
Beekherstel	<i>Een beek weer de ruimte geven om te kronkelen, zodat natuurlijke variatie in leefmilieus voor planten en dieren ontstaat</i>
Beheerregister	<i>Document van het waterschap met daarin de feitelijke toestand van waterlopen of waterkeringen</i>
Bestuursakkoord Water	<i>Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven, hebben besloten maatregelen voor een doelmatiger waterbeheer overeen te komen in het Bestuursakkoord Water</i>
Blue zone (nu Vital zone)	<i>Het Vital Zone Brabant initiatief is een experiment met burgers, overheden, gezondheidsinstellingen, bedrijven en kennisinstituten om ook echt een Vital/Blue Zone te kunnen ontwikkelen in Brabant: een proeftuin voor een gezondere leefwijze en een betere leefomgeving</i>
Botulisme	<i>Vergiftiging veroorzaakt door de bacterie Clostridium botulinum</i>
BSOB	<i>Belastingsamenwerking Oost-Brabant</i>
CAB	<i>Commissie Aanpassing Belastingstelsel</i>
CGO	<i>Cyclisch Groot Onderhoud</i>
CTBO	<i>Civiel Technisch en Bouwkundig Onderhoud</i>
DAW	<i>Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer</i>
Deltafonds	<i>Het Deltafonds is het financiële fundament onder het Deltaprogramma. Het biedt continuïteit en geeft zekerheid over beschikbare middelen, zonder dat concurrentie met andere bestedingsdoelen nodig is. Hierdoor is het mogelijk de noodzakelijke maatregelen - ook voor de lange termijn - te plannen en is het zeker dat ze in uitvoering kunnen wanneer dat nodig is</i>
DHZ	<i>Deltaplan Hoge Zandgronden; water vasthouden aan de bron</i>

DSO	<i>Digitaal Stelsel Omgevingswet</i>
Duiker	<i>Kokervormige constructie die twee waterlopen met elkaar verbindt</i>
DWA	<i>Droog Weer Afvoer, hydraulische belasting op het stelsel die niet is gerelateerd aan neerslag</i>
Dijkring	<i>Gebied dat door waterkeringen beveiligd is tegen overstroming vanuit de zee, de grote rivieren en het IJsselmeer</i>
EHS	<i>Ecologische Hoofdstructuur, heet in Brabant Natuurnetwerk Brabant (NNB)</i>
EKC	<i>Energieneutraal, Klimaatneutraal en Circulair</i>
Emissie	<i>Uitstoot van stoffen naar water, bodem of lucht</i>
EVZ	<i>Ecologische verbindingszone</i>
GGOR	<i>Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime</i>
Herprofileren	<i>Opnieuw op de vereiste diepte en breedte brengen (van een waterloop)</i>
HoWaBo	<i>Hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch: maatregelen voor de berging van hoogwater rondom 's-Hertogenbosch</i>
HWBP	<i>Hoogwaterbeschermingsprogramma</i>
IKB	<i>Individueel Keuze Budget</i>
ILT	<i>De Inspectie Leefomgeving & Transport bewaakt en stimuleert de naleving van wet- en regelgeving voor een veilige en duurzame leefomgeving en transport.</i>
Keur	<i>Verordening met ge- en verboden van het waterschap</i>
Klimaatadaptatie	<i>Is het proces waarbij de samenleving zich aanpast aan het actuele of verwachte klimaat en de effecten daarvan, om de schade die gepaard kan gaan met klimaatverandering te beperken en de kansen die de klimaatverandering biedt te benutten</i>
KRW	<i>Kaderrichtlijn Water, EU-richtlijn om een goede toestand van het oppervlakte- en grondwater in de lidstaten te bereiken</i>
Kunstwerk	<i>Een door mensenhanden gemaakt infrastructureel bouwwerk (o.a. stuw,emaal, sluis, duiker, viaduct, ecoduct)</i>
Kwel	<i>Grondwater dat onder druk uittreedt aan het grondoppervlak of in een waterloop</i>
Lean Six Sigma	<i>Methode voor het organiseren van kwaliteits- en efficiëntieverbeteringen</i>
Legger	<i>Document van het waterschap met daarin de ligging, vereiste afmetingen en toestand van waterlopen of waterkeringen</i>

Meanderen	<i>Natuurlijk kronkelen van een beek of rivier</i>
Meerlaagsveiligheid	<i>Concept waarbij de lagen preventie (1), ruimtelijke inrichting (2) en rampenbestrijding (3) bijdragen aan de totale veiligheid tegen overstromingen</i>
MGA	<i>Mutual Gains Approach, wederzijdse voordeel methodiek</i>
MIRT	<i>Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport :De Rijksoverheid werkt samen met decentrale overheden aan ruimtelijke projecten en programma's voor elke regio in Nederland. Het MIRT richt zich op financiële investeringen in deze programma's en projecten</i>
MKBA	<i>Maatschappelijke kosten-batenanalyse</i>
MOOi	<i>Meerjarenplan Organisatie Ontwikkeling, dit plan bevat de ontwikkeling die waterschap Aa en Maas wil doormaken.</i>
MRE	<i>Metropoolregio Eindhoven</i>
MVO	<i>Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen</i>
Natuur	<i>Natuur wordt in verschillende hoedanigheden gebruikt. Vaak wordt natuur gebruikt als aanduiding voor het natuurnetwerk Brabant (met een onderscheid in Natura2000, Natte Natuurparels en overig deel Natuurnetwerk). Soms ook breder en vallen alle natuurwaarden onder de term (bijvoorbeeld ook de natuurwaarden op onze dijken, in en langs onze waterlopen, in agrarisch gebied of in de bebouwde kom).</i>
Natte natuurparel	<i>Benaming voor de belangrijkste natte natuurgebieden in Brabant met bijzonder ecologische waarden. Nationaal staan deze gebieden bekend als TOP-gebieden</i>
Natura 2000	<i>Overkoepelende naam voor alle gebieden die onder de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn als te beschermen gebieden zijn aangegeven</i>
NBW	<i>Nationaal Bestuursakkoord Water</i>
NNB	<i>Natuurnetwerk Brabant</i>
NVO	<i>Natuurvriendelijke Oever</i>
PBB	<i>Persoonlijk Basis Budget</i>
Peilbesluit	<i>Besluit van het waterschap over de na te streven waterstanden in de waterlopen binnen een bepaald gebied</i>
PL	<i>Persleiding</i>
POP3	<i>Plattelandsontwikkelingsprogramma</i>
Primaire waterkering	<i>Dijk, duinen of constructie die een dijkkringgebied beveiligd tegen overstroming vanuit zee, de grote rivieren en het IJsselmeer</i>

Prioritaire stof (KRW)	<i>Chemische stof die zodanig schadelijk is voor het watermilieu dat zij slechts in zeer kleine (aanvaardbare) concentraties aanwezig mogen zijn</i>
RBVW	<i>Regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen</i>
Regionale waterkering	<i>Dijk of constructie die bescherming biedt tegen inundatie vanuit een regionaal water, of tegen overstroming van een gebied nadat een primaire waterkering heeft gefaald</i>
Regio NOB	<i>Regio Noordoost Brabant</i>
RG	<i>Rioolgemaal</i>
Rwzi	<i>Rioolwaterzuiveringsinstallatie</i>
SGBP	<i>Stroomgebied Beheer Plan</i>
SNB	<i>Slibverwerking Noord Brabant</i>
STIKA	<i>Stimuleringskader Groen Blauwe Diensten: Provinciale subsidieregeling voor de aanleg en het onderhoud van landschapselementen. Het doel van de regeling is het op duurzame wijze verbeteren van het landschap</i>
STUW	<i>Samenwerkingsovereenkomst ter uitvoering waterdoelen. Overeenkomst tussen de Brabantse waterschappen waarin is geregeld dat we de kosten voor beekherstel, natte natuurgebieden, vispassages en waterberging 50-50 delen.</i>
SVI	<i>Slibverwerkingsinstallatie</i>
TPL	<i>Transportleiding</i>
VTH	<i>Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving</i>
WATAK	<i>Waterakkoord</i>
Waterakkoord	<i>Beheerders van watersystemen stellen binnen een zelfde stroomgebied district waterakkoorden vast, als dat nodig is voor een samenhangend en doelmatig waterbeheer. Beheerders zijn enerzijds het Rijk en anderzijds de waterschappen</i>
WBG	<i>Waterbeheersingsgemaal</i>
WBP	<i>Waterbeheerplan / Waterbeheer programma</i>
Wijst	<i>Kwel op de hoge gronden van de Peelhorst door opstuwing van grondwater op het breukvlak van verschillende grondlagen</i>
WKK	<i>Warmte-krachtkoppeling</i>
ZLTO	<i>Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie</i>